

บทที่ ๒

ความเป็นมาของการสอนภาษาไทย

๒.๑ ลำดับความเป็นมาของการสอนภาษาไทย

การสอนภาษาไทยนั้นมามีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย หลังจากที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นในปี พ.ศ. ๑๘๐๖ จนถึงปัจจุบันนี้ มีลำดับความเป็นมาพิจารณาได้เป็น ๒ ประการ คือ ประการแรก พิจารณาในแง่คติชนวิทยา ทั้งนี้เพราะภาษาไทยเป็นมรดกทางวัฒนธรรม และเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของชนชาติไทย การถ่ายทอดนี้อยู่ในลักษณะของการศึกษาในแง่สังคมประภคิต (Socialization) ประการที่สอง พิจารณาในแง่ของการจัดการศึกษาที่มีหลักเกณฑ์ในการถ่ายทอดความรู้ตั้งแต่ที่เป็นการสอนแบบโบราณจนถึง การศึกษาที่เข้าระบบวิทยาการด้านการศึกษาแบบตะวันตก

การสอนภาษาไทยในแง่คติชนวิทยา ชาญ บุญรัตพันธุ์^๑ ให้สัมภาษณ์ว่า ลำดับการสอนภาษาไทยเริ่มต้นจากบ้าน ซึ่งเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดของสังคม ออกไปสู่วัด สำนักของนักปราชญ์ เข้าสู่ระบบโรงเรียน และผ่านทางสื่อมวลชนแขนงต่าง ๆ ดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ การสอนภาษาไทยในบ้านเป็นแบบมุขปาฐะ เล่าสืบทอดต่อ ๆ กันมา เป็นการสื่อความหมายในด้านการพูดและการฟัง เด็กจะเริ่มเรียนตั้งแต่ยังเป็นทารก เรียนจากการได้ยิน ได้ฟังเพลงกล่อมเด็ก เป็นการฝึกการฟังทางหู และตา ดูปากที่เคลื่อนไหวไปมา มารดาถ่ายทอดภาษาไทยให้ด้วยการร้องเพลงกล่อมให้นอน ถ่ายทอดภาษาท่าทางผ่านทางสัมผัส ผู้ให้สัมภาษณ์ตั้งข้อสังเกตว่า คนไทยในสมัยก่อนฉลาดในการที่จะถ่ายทอดปลูกฝังสิ่งต่างๆ ให้กับเด็กตอนที่ใกล้หลับ เพราะเป็นเวลาที่จิตใจเป็นสมาธิมากที่สุด ง่ายต่อการรับสิ่งที่จะให้ในขณะนั้น เมื่อโตขึ้นจึงจะเป็นการสอนภาษาไทยในทุกด้าน รวมทั้งความคิดด้วย

^๑ ฐะปะนีย์ นาครทรรพ, บันทึกค้นคว้าภาษาไทย, หน้า ๔.

^๒ สัมภาษณ์ ชาญ บุญรัตพันธุ์, ๒๑ มกราคม ๒๕๒๔.

การสอนภาษาไทย แบบชาวบ้าน ที่เน้นด้านความคิด ไต่ถาม บทหลายต่าง ๆ ทั้งที่เป็นร้อยแก้ว และ ร้อยกรอง เป็นสื่อที่จะฝึกให้เด็กรู้จักสังเกตสิ่งรอบข้าง ใช้ความคิดค้นหาคำตอบ เช่นเดียวกับ บทเพลงประกอบการเล่นของเด็ก บทร้องล้อเลียนเด็ก เหล่านี้นับได้ว่าเป็นการสอนแบบบูรณาการ ที่ให้ความรู้ด้านสติปัญญา ความคิด ตลอดจนคุณนิสัยตามลักษณะที่สังคมต้องการ สรุปได้ว่า การสอน ภาษาไทยในยุคแรก ๆ นั้น เน้นในด้านวัฒนธรรมเป็นการจัดระบบให้กับสังคม โดยเน้นการพูดและการ ฟัง

หลังจากที่มีตัวอักษรแล้ว นักปราชญ์ผู้รู้ได้เขียนตำรามากขึ้น ดังนั้นการอ่านออกจึง เป็นสิ่งจำเป็นเพิ่มขึ้นสำหรับคนไทย ในสมัยก่อนเราใช้ตัวอักษรขอม แต่นำมาเขียนแบบไทย หมายถึง การวางตำแหน่ง อักษรวิธี การเขียนเป็นแบบไทย รวมทั้งการอ่านแบบไทยด้วย การเขียนลักษณะ นี้เรียกว่า ตัวขอมไทย ถึงกระนั้นตำราวิชาการชั้นสูง ๆ ก็ยังเป็นตัวอักษรขอมอยู่ ด้วยเหตุนี้ผู้ที่เรียน หนังสือในสมัยก่อนจึงต้องเรียนรู้ภาษาขอมด้วย จึงจะค้นคว้าเรียนตำราวิชาการชั้นสูงต่อไปได้ ผู้สอนคือนักปราชญ์ ผู้รู้ในหมู่บ้านนั้น ๆ พระภิกษุตามวัด แหล่งที่มีสำนักปราชญ์คือ จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัด เพชรบุรี เพราะ เป็นแหล่งความเจริญในสมัยก่อน และเป็นแหล่งที่พระมหากษัตริย์ ในสมัยก่อนเสด็จแปรพระราชฐาน บางครั้งเป็นแหล่งอพยพหลบภัยสงครามของนักปราชญ์ เจ้านาย ต่าง ๆ ด้วย เหตุที่กล่าวดังนี้เพราะค้นพบหนังสือโบราณจากแหล่งทั้งสองนี้เป็นจำนวนมาก นอกจาก สำนักนักปราชญ์แล้ว วัดยังเป็นแหล่งสำคัญในการศึกษาภาษาไทยในยุคนี้อีกด้วย เพราะส่วนหนึ่งของ ผู้รู้หนังสือ คือ พระ ราษฎรจะส่งลูกหลานไปเรียนกับพระที่วัด จนถึงอ่านออกเขียนได้ บวชเรียนใน พระพุทธศาสนา ก่อนจึงจะออกมาประกอบอาชีพ

003872

การเรียนหนังสือไทย เริ่มแพร่หลายในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยและ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว กล่าวคือ ในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย นั้น โปรดเกล้าฯให้ตั้งโรงเรียนให้มีเจ้าพนักงานจัดอาหาร และสำหรับคารวะนเสด็จพระสงฆ์ สามเณร และข้าราชการที่มานอนประจำของในพระบรมมหาราชวัง กับทั้งบริจาดพระราชทรัพย์ แจกคนชรา และมี พระธรรมเทศนาและสอนหนังสือวิชาการต่าง ๆ เพื่อประโยชน์แก่ประชาชนทั่วไป ครั้นถึงในรัชกาล พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดเกล้าฯให้สร้างวัดพระเชตุพน พร้อมทั้งจารึกกริณีพนธ์

และวิชาต่าง ๆ จำแนกได้โดยย่อ คือ วิชาหนังสือมีภาพ กลอน โคลง ฉันท์ เนื้อเรื่องประกอบด้วย
 สุนทรียภาพต่าง ๆ วิชาแพทย์ และวิชาช่าง^๑ การที่โปรดเกล้าให้ตั้งโรงเรียนสอนหนังสือและจารึกวิชา
 หนังสือนี้ นับว่าเป็นการขยายขอบเขตของการศึกษาภาษาไทยออกไปสู่ราษฎร ช่วยส่งเสริมให้ผู้ที่ใคร่
 จะเรียนรู้ได้มีโอกาสเพิ่มมากขึ้นในการที่จะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

ในสมัยต่อมาเมื่อมีโรงเรียนแล้ว ภาษาไทยเป็นวิชาที่สำคัญมากที่สุด เพราะการสอน
 ในโรงเรียนนั้นจะต้องเริ่มต้นสอนภาษาไทยก่อนวิชาอื่น ๆ สิ่งการสอนเป็นการใช้ภาษาในระดับเด็ก
 ให้สามารถอ่านออกเขียนได้รวมถึงมารยาทในการใช้ภาษาให้เหมาะสมกับบุคคล กาล สถานที่
 อย่างไม่รู้คิดตามการสอนภาษานั้นมิได้จำกัดอยู่แต่เฉพาะในโรงเรียนเท่านั้น หากแต่ยังมีการสอน
 ภาษาไทยโดยผ่านทางสื่อมวลชนทุกประเภท ทุกคนจะมีการเรียนรู้การใช้ภาษาไทยจากการฟังวิทยุ
 โทรทัศน์ ภาพยนตร์ อ่านหนังสือพิมพ์ ซึ่งจะช่วยให้ผู้จบการศึกษาภาคบังคับให้คงสภาพการอ่านออก
 เขียนได้เป็นอย่างดี สำหรับในชนบทนั้นสื่อมวลชนที่ใช้เป็นสื่อในการสอนภาษานั้นคือภาพยนตร์
 ของบริษัทจำหน่ายยา (หนังขายยา) ทั้งนี้เนื่องจากบริษัทจำหน่ายยาจะส่งพนักงานออกไปจำหน่าย
 สินค้าของตนและมีการนำภาพยนตร์ไปฉายเพื่อเรียกร่องความสนใจ ชาวชนบทได้เรียนรู้การใช้
 ภาษาไทยโดยเฉพาะภาษาพูดจากภาพยนตร์นั่นเอง นอกจากภาพยนตร์แล้ว มหรสพในท้องถิ่น การ
 ละเล่นพื้นเมือง ทุกประเภทเป็นสื่อในการสอนภาษาไทยและเข้าถึงราษฎรได้อย่างดีที่สุด

สำหรับลำดับความเป็นมาของการสอนภาษาไทย ศึกษาในแง่ของการจัดการศึกษา
 ตามประวัติกระทรวงศึกษาธิการ กล่าวว่าการศึกษาก็จัดกันมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี
 วิชาที่เรียน คือ ภาษาบาลี ภาษาไทย และวิชาสามัญขั้นต้น สถานที่เล่าเรียนมี ๒ แห่ง คือ วัด
 เป็นสำนักเรียนของบรรดาบุตรหลานขุนนาง และราษฎรทั่วไป อีกแห่งหนึ่งคือสำนักราชบัณฑิต ซึ่ง
 สอนแต่เฉพาะเจ้านายและบุตรหลานข้าราชการเท่านั้น การสอนในวัดและในวังนี้ได้มีสืบต่อกันมาถึง
 สมัยกรุงศรีอยุธยา ที่ราษฎรนิยมนำลูกหลานไปฝากพระเพื่อเล่าเรียนหนังสือ วัดในสมัยกรุงศรีอยุธยา
 ทุกแห่งเป็นโรงเรียนและพระภิกษุทุกรูปเป็นครู^๒ ประเพณีนี้ยึดถือกันมาจนถึงสมัยต้นรัตนโกสินทร์

^๑ ดวงเดือน พิศาลบุตร, ประวัติการศึกษาไทย (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์และทำ
 ปกเจริญผล, ๒๕๒๐), หน้า ๗.

^๒ กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ ๒๔๓๕-๒๕๐๗, (พระนคร:
 โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์, ๒๕๐๗), หน้า ๗.

ส่วนในราชสำนักนั้นการศึกษาเจริญมาก ปรากฏมีนักปราชญ์และกวีที่ผลิตผลงานต่าง ๆ ออกมามากมายและที่สำคัญคือ มีหนังสือแบบเรียนที่ใช้เป็นหลักในการเรียนภาษาไทยขึ้นเป็นเล่มแรก มีชื่อเรียกว่า จินตามณี แต่งโดยพระโหราธิบดี นักปราชญ์ในราชสำนักสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ซึ่งพระองค์โปรดเกล้าฯ ให้พระโหราธิบดีแต่งหนังสือนี้ขึ้นด้วยมีพระราชประสงค์ให้คนไทยรู้ภาษาของตนเองอย่างซาบซึ้ง สามารถใช้เป็นแนวทางที่จะศึกษาธรรมเนียม ศาสนา มีความนิยมในวัฒนธรรมของตนเอง^๑ หนังสือจินตามณีนี้ ธนู บุญรัตพันธุ์ เรียกว่าเป็นสื่อการสอนในแนวบูรณาการเล่มแรกของไทย^๒ กล่าวคือ นอกจากใช้สำหรับสอนภาษาไทยแล้ว เนื้อหาในหนังสือยังใช้สอนวิชาข้าราชการ อักษรพหุอักษรต่าง ๆ ได้ด้วย หนังสือจินตามณีใช้เป็นแม่บทในการเรียนการสอนภาษาไทยอย่างแพร่หลายจนถึงสมัยต้นรัตนโกสินทร์^๓ การศึกษามัธยมกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น เซอร์จอห์น บาวริง (Sir John Bowring) อัครราชทูตอังกฤษได้กล่าวถึงการศึกษากรุงรัตนโกสินทร์สมัยสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า พระได้รับมอบหมายให้จัดการศึกษาและโรงเรียนอยู่ติดกับวัดโดยมาก และ "การศึกษาตั้งต้นแต่การโกนจุกแล้ว เด็กผู้ชายถูกส่งไปอยู่วัด เรียนอ่านเขียน และคำสอนศาสนากับพระ"^๔ ระยะเวลาที่เริ่มมีการสอนภาษาไทยจนถึงสมัยต้นรัตนโกสินทร์ยุคต้นของแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การศึกษาของไทยมิได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างสำคัญแต่ประการใดจึงได้รวมเรียกการศึกษาระยะนี้ว่า การศึกษาแบบโบราณ^๕

^๑ ดวงเดือน พิศาลบุตร, ประวัติศาสตร์การศึกษาไทย, หน้า ๔-๕.

^๒ สัมภาษณ์ ธนู บุญรัตพันธุ์, ๒๑ มกราคม ๒๕๒๕.

^๓ กฤษณา สินไชย, ความเป็นมาของหนังสือแบบเรียน (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดจงเจริญการพิมพ์, ๒๕๒๐), หน้า ๔.

^๔ กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ ๒๔๓๕-๒๕๐๗, หน้า ๕.

^๕ เปลื้อง ณ นคร, "ประวัติศาสตร์การศึกษาประเทศไทย" ใน อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพหลวงสำเร็จวรรณกิจ (พระนคร: โรงพิมพ์มิ่งมงคลการพิมพ์, ๒๕๑๔), หน้า ๓๐๔.

การศึกษาในระบบโรงเรียน เริ่มต้นในปี พ.ศ. ๒๓๕๕ โดยคณะสอนศาสนาเพิร์ลไบเทเรียนเป็นผู้ก่อตั้งขึ้น หลังจากทีคณะสอนศาสนาคาทอลิกฝรั่งเศสได้เคยจัดมาแล้วในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช แต่เริ่มสอนภาษาไทยได้ในปี พ.ศ. ๒๔๐๓ เพราะเพิ่งจะหาครูไทยได้^๑ ในส่วนของราชสำนัก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนหลวงขึ้นในพระบรมมหาราชวังเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๔ และโปรดเกล้าฯ ให้พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) แต่งหนังสือแบบเรียนภาษาไทยขึ้น ๖ เล่ม เรียกว่าหนังสือแบบเรียนหลวง ๖ เล่ม (ชุดมูลบทบรรพกิจ) เพื่อใช้เป็นหลักสูตรและหนังสือเรียนในโรงเรียนหลวงนี้ แนวการศึกษาของโรงเรียนมีจุดประสงค์มุ่งเน้นวิชาหนังสือและวิชาเลข เพื่อให้มีความรู้ความสามารถมากพอที่จะเข้ารับราชการได้ หลังจากตั้งโรงเรียนหลวงแล้วได้โปรดให้ตั้งโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ สอนภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และวิชาสำหรับพลเรือน ในพ.ศ. ๒๔๒๗ ส่วนการตั้งโรงเรียนสำหรับราษฎรได้โปรดเกล้าฯ ให้เริ่มขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๓๗ เช่นเดียวกัน โดยจัดเป็นแห่งแรกที่วัดมเหยงคณ์พาราม เรียกชื่อว่าโรงเรียนวัดมเหยงคณ์พาราม และมุ่งที่จะให้ผู้เรียนได้มีความรู้ในวิชาหนังสือ เพราะการวิชาหนังสือเป็นต้นทางแห่งความรู้ทั้งปวง^๒ การขยายโรงเรียนออกไปสู่ราษฎรนี้ พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการช่วยกันรับอุปการะโรงเรียนในวัดของวงศ์สกุลหรือในวัดใกล้บ้านบ้างทำให้งานโรงเรียนหลวงแพร่หลายออกไปจนถึงส่วนภูมิภาค ซึ่งมีวัดเป็นผู้ช่วยจัดด้วยอีกทางหนึ่ง การเรียนในโรงเรียนหลวงเหล่านี้เน้นการเรียนอ่าน เขียน และเลข การศึกษาของไทยเริ่มเข้าสู่ระบบมากขึ้นนับตั้งแต่เริ่มมีกฎพิภัดสำหรับการศึกษา หลักสูตรและโครงการศึกษา(แผนการศึกษาชาติ) และใน พ.ศ. ๒๔๖๔ ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา เพื่อให้ราษฎรทุกคนได้มีโอกาสเล่าเรียนเป็นหนทางแห่งความฉลาดของสติปัญญาและศึกษาในชั้นสูงต่อไปและการสอนภาษาไทยในระบบโรงเรียนยังคง เป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องสอนตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันและจะยังคงอยู่ต่อไปในอนาคต

^๑ มเหยงคณ์พารามสมาคม, ประวัติการศึกษาของไทย (พระนคร: กิจการพิมพ์, ๒๕๐๒), หน้า ๑๑. (พิมพ์เนื่องในงานฉาบนาภิวัตน์ของมูลนิธิอานันทมหิดล (แสบโรจนวิภาต) กับนางขุ่มจโรทัย).

^๒ ดวงเดือน พิศาลบุตร, ประวัติการศึกษาไทย, หน้า ๑๕ อ้างถึงประกาศจัดตั้งโรงเรียน พ.ศ. ๒๔๒๗.

๒.๒ หลักสูตรภาษาไทยก่อนมีหลักสูตรเป็นลายลักษณ์อักษร (พ.ศ. ๒๒๒๓ - ๒๔๓๕)

จากลำดับความเป็นมาของการสอนภาษาไทย พิจารณาในแง่การจัดการศึกษาแบบเป็นระบบ จะเห็นได้ว่าการศึกษาวงระยะเวลาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๒๒๓ จนถึง ๒๔๓๕ นั้น นับเป็นการศึกษาแบบโบราณ ซึ่งไม่มีหลักสูตรกำหนดไว้ มีเพียงหนังสือแบบเรียนที่ใช้เป็นแม่บทในการเรียน การสอน แม่บทในการเขียนภาษาไทยเล่มแรก คือ หนังสือจินตคณิต ใช้กันแพร่หลายมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงต้นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์^๑ หนังสือแบบเรียนที่ใช้เป็นแม่บทในการเรียนภาษาไทยเล่มต่อมาคือ หนังสือประดม ก กา สันนิษฐานว่าแต่งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๓^๒ พระวรวงศ์เธอสิริภักดิ์ว่าว่า ประดม ก กา เป็นหนังสือแบบเรียนที่ใช้ในสมัยรัชกาลที่ ๑ ถึงที่ ๕^๓

สิ่งที่กำหนดให้เรียนในหนังสือจินตคณิตนั้น เน้นในด้านการเขียน การอ่านและการแต่งคำประพันธ์ชนิดต่าง ๆ การเขียนส่วนใหญ่อยู่ในลักษณะของคำประพันธ์ บทร้อยกรอง ในส่วนที่เป็นอักษรวิธี จะบอกถึงวิธีการเรียนไปด้วย เช่น

"จำแนกอักษรเป็น ๓ หมู่

อ่านสระ ๑๔ คำให้จำได้ ก่อนอ่านต้องขึ้นบทไหว้พระพุทธเจ้าก่อน

นโม พุทธाय สิทธิ อ อา อี อี อี อี อุ อู กุ กา ภา ภา เอ แอ ไอ โอ เอ อำ อะ แล้วจึงอ่านพยักชนะ อ่านตามเสียงสูงและเสียงกลาง^๔

^๑ กฤษณา สินไชย, ความเป็นมาของแบบเรียนไทย, หน้า ๕.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕.

^๓ พระวรวงศ์เธอสิริภักดิ์, วรรณคดีไทย (พระนคร : โรงพิมพ์มหาดไทย, ๒๔๒๐), หน้า ๑๓๐-๑๓๑ อ้างถึงในเบญจวรรณ สุนทรารกุล, วิวัฒนาการของแบบเรียนไทย (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๓), หน้า ๑๓.

^๔ นิพนธ์ สุขสวัสดิ์ ว่าด้วยเรื่องแบบเรียนภาษาไทย (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์เขต, ๒๕๒๑), หน้า ๑๓.

อีกสิ่งหนึ่งที่ปรากฏในหนังสือแบบเรียนจีนตามฉีคือ ความรู้ในทางด้านวิชาชีพ ได้แก่ วิชาเสมียน

เป็น เสมียนรอบรู้	วิสัย
เอกพินโทพอกท	ชาวจู
ฝนทองอีกฟองมัน	นฤคคิด นั้นนา
แปดสิ่งนี้ใครรู้	จึงให้เป็น เสมียน ^๑

สำหรับหนังสือจีนตามฉีนั้น ใช้สำหรับ เรียนภาษาไทยตั้งแต่ขั้นต้นจนถึงขั้นสูง ดังนั้นหากผู้ใดได้เรียนหนังสือเล่มนี้แล้ว จะมีความรู้แตกฉานทางภาษาไทยอย่างดียิ่ง สามารถนำมาใช้ในทุกสถานการณได้ เหมือนมีแก้วสารพัดนึก^๒

หลักสูตรภาษาไทยในระยะต่อมา เป็นบทหนึ่งว่าด้วยวิชาหนังสืออยู่ในการศึกษาแบบโบราณ ซึ่งพระยาปริยัติธรรมธาดา (แพ ตาละลักษมณ์) เป็นผู้รวบรวมตีพิมพ์ในหนังสือวชิรญาณ พ.ศ. ๒๔๓๕ วิชาหนังสือเป็นมาติกาที่ ๖ ในมาติกาการศึกษาโบราณศึกษา กล่าวถึงหนังสือแบบเรียนภาษาไทย ๕ เล่ม ที่ใช้กันในยุคนั้น เป็นสิ่งแรก แล้วจึงกล่าวถึงการเขียนการอ่าน การอ่านหนังสือประถม ก กา คำในหนังสือประถมมาลา

ในแต่ละย่อหน้าที่กล่าวถึง การเขียน การอ่านนั้น ประกอบด้วยเนื้อหาในหนังสือแบบเรียน สลับกับวิธีเรียนดังนี้

๑ การเขียน . นะโมพุทธานลิท อ อา อิ ฮี ฮี ฮี อู อู อู อู อู อู เอ แอ ไอ โไอ โไอ เอา อ่า อะ เขียนอ่านจำได้แล้วเขียนต่อไปดังนี้

ก ข ฃ ค ฅ ฌ ง จ ฉ ช ซ ฎ ฎ ด ต ถ ท ธ น บ ป ผ ฝ ฟ ภ ม ย ร ว ล ว ส ห พ อ ฮ เขียนอ่านจำได้แล้วแจก ก กา ดังนี้ ...^๓

การอ่านในกระดานดำ

นักเรียนพวกเขียนนี้ เมื่อเวลาเขียนจบแล้วอ่านในกระดานดำนั้น วิธีอ่านต่าง ๆ กัน หมุ่ครู บางโรงเรียนเขียนแล้วอ่านเสียงไปอย่างหนึ่ง บางโรงเรียนอ่านไปอย่างหนึ่ง เช่น นะโมนั้น

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘, ๑๗.

^๒ เรื่องเดียวกัน.

^๓ พระยาปริยัติธรรมธาดา (แพ ตาละลักษมณ์), "โบราณศึกษา" ใน อนุสรณ์หลวงบรรหารศุภวาท (นครหลวงกรุงเทพธนบุรี : โรงพิมพ์สามมิตร, ๒๕๑๖), หน้า ๖๐.

อ่านว่า นะโมพุทฺธอหฺมยชฺฌนํ อะ อ่า อี อี อี อี อู อู อู อู อ่า เอ้ แอ่ ไอ้ ไอ้ ไอ้
เอ้า อ้า อ๊ะ^๑

สำหรับในแบบเรียนประถม ก กา นี้ เป็นการนำเอาแบบแผนของหนังสือจินตคามสีมาปรับปรุงแก้ไขให้ง่ายเข้า และแต่งคำประพันธ์ประกอบเรื่อง ช่วยให้การอ่านแตกฉานและจดจำได้ง่าย^๒
เน้นการเขียนและอ่าน เช่นเดียวกัน

เมื่อการศึกษาเข้าสู่ระบบโรงเรียนมากขึ้นในรัชกาลที่ ๕ พระองค์โปรดให้ตั้งโรงเรียนหลวงขึ้นในพระบรมมหาราชวังในปี พ.ศ. ๒๔๑๔ และโปรดให้พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) แต่งแบบเรียนหลวงขึ้น ๖ เล่ม เพื่อใช้ในการเรียนการสอนภาษาไทย มีมูลบทบรรพกิจ วาหนิต์นิกร อักษรประโยค สังโยคศิธาน ไวยากรณ์พิจารณา พิศาลการันต์ หนังสือชุดนี้ยังคงมีเนื้อหาเกี่ยวกับอักษรวิธี และการสอนอ่านไวยากรณ์ไทย ยกเว้นคำประพันธ์มุ่งเน้นการเขียนให้ถูกต้องมากขึ้น เล่มที่กล่าวถึงคือมูลบทบรรพกิจ เพราะเป็นแบบเรียนที่แต่งขึ้นเพื่อใช้สอนเด็กที่เริ่มเรียนหนังสือ ได้จัดลำดับความรู้ตั้งแต่ง่ายไปหายาก^๓ นอกจากภาษาไทยแล้ว มูลบทบรรพกิจยังกล่าวถึงหลักเกณฑ์ในเรื่องต่าง ๆ เช่น หนังสือราชการ การชั่งตวงวัด การนับวันเดือนปี การอ่านวันขึ้นแรม ลักษณะการเขียนจะเป็นแบบยกตัวอย่างให้ดูพร้อมกับคำอธิบายแล้วต่อกับคำกลอนสำหรับอ่านเทียบแม่ หนังสือแบบเรียนหลวงมีประกาศเลิกใช้เป็นการในปี ๒๔๓๑ ในส่วนของราชฎานั้นยังคงใช้เป็นแบบฝึกหัดอ่านมาจนถึงสมัยรัชกาลที่ ๘^๔

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๔.

^๒ นิพนธ์ สุขสวัสดิ์, ว่าด้วยแบบเรียนภาษาไทย, หน้า ๔๐.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๖.

^๔ สัมภาษณ์ เต็มสิริ บุญยสิงห์, ๑๗ มกราคม ๒๕๕๔.

ในช่วงเวลาระหว่างการใช้หนังสือแบบเรียนหลวงชุดนี้ ได้มีเอกสารสองฉบับซึ่งพอจะจัดว่ามีลักษณะเป็นหลักสูตรได้ คือ ประกาศการเรียน พ.ศ. ๒๔๒๘ และพระราชบัญญัติการสอบวิชา พ.ศ. ๒๔๓๓ ในประกาศการเรียน พ.ศ. ๒๔๒๘ กล่าวถึงกำหนดวิชาที่จะไต่ขึ้นว่าชั้นประโยคต้นจะสอบวิชาตลอดแบบเรียนหลวงทั้งหก เรื่องคือ แขนงศิลปบรรพกิจจนจบศีกาลาภรณ์^๑ เพราะฉะนั้นสิ่งที่นักเรียนจะต้องเรียนสำหรับสอบไล่ประโยค ๑ คือ หนังสือแบบเรียนหลวงทั้ง ๖ เล่มนี้เอง ส่วนพระราชบัญญัติการสอบวิชา พ.ศ. ๒๔๓๓ นั้นกำหนดให้การสอบวิชาในภาษาไทยเป็น ๓ ชั้น คือ ประโยค ๑ ชั้น ๑ ประโยค ๒ ชั้น ๑ ประโยค ๓ ชั้น ๑ สำหรับวิชาที่จะต้องสอบในชั้นประโยคที่ ๑ มี ความรู้หนังสือตลอดวิธีใช้ตัวสะกดถูกต้องในถ้อยคำสามัญ อ่านหนังสือ เรื่องสามัญถูกต้องตามวรรค ระยะเวลาแลขีด เจนตัวอักษร เขียนถูกต้องตามวิธีใช้ตัวสะกดและระยะเวลาบรรณตอนปลายมือเขียนตัวเรียบทั้งหวัดแลบรรจงด้วยเส้นหมึกได้ วิชาเลขรู้ตลอดวิธีบวกลบคูณหารทำโจทย์สามัญได้ตลอด^๒

ก่อนที่จะมีพระราชบัญญัติการสอบวิชา พ.ศ. ๒๔๓๓ ได้มีการเปลี่ยนหนังสือแบบเรียนใหม่จากแบบเรียนหลวง ๖ เล่ม เป็นแบบเรียนเร็วซึ่งกรมศึกษาธิการแต่งตั้งใหม่ เหตุที่เปลี่ยนก็เพราะชุดแบบเรียนหลวงสอนแต่กระบวนอักษรวิธี นักเรียนต้องเรียนถึง ๓ ปี จึงจะจบทั้ง ๖ เรื่อง ครั้นเมื่อโรงเรียนหลวงสอนวิชาอื่นเพิ่ม เต็มขึ้นอีก ทั้งต้องการให้นักเรียนเรียนขนวนอักษรวิธีรวมทั้งวิชาอื่นจบใน ๓ ปีด้วยจึงคิดแบบเรียนเร็ว ๓ เล่มขึ้นใหม่ ให้นักเรียนเรียนรู้อักษรวิธีภายในปีเดียวหรือปีครึ่งเป็นอย่างช้า^๓ สำหรับสิ่งที่เลือกกำหนดให้นักเรียนเรียนในหนังสือแบบเรียนเร็วนี้ เล่ม ๑ เป็นเล่มที่สอนให้อ่านหนังสือออก การประสมพยัญชนะกับสระ เล่ม ๒ เป็นเล่มที่สอนให้เขียนหนังสือถูก และเล่ม ๓ เป็นตำราสอนให้เรียงถ้อยคำและข้อความอย่างง่าย ๆ ได้

สรุปหลักสูตรภาษาไทยก่อนมีหลักสูตรเป็นลายลักษณ์อักษร (พ.ศ. ๒๒๒๓-๒๔๓๕) นั้น

^๑ คณะกรรมการจัดงานฉลองเกลิงถวัลย์ราชสมบัติ, เอกสารเรื่องการจัดการศึกษาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, หน้า ๓๗.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๖.

^๓ กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๔๓๕-๒๕๐๗, หน้า ๕๘.

มิได้มีข้อกำหนดในการเรียนแต่อย่างใด การสอนภาษาไทยยึดหนังสือแบบเรียนเป็นหลัก เนื้อหาในหนังสือแบบเรียน คือสิ่งที่กำหนดให้เรียน ลักษณะของสิ่งที่กำหนดให้เรียนแบ่งได้เป็น ๒ ลักษณะ คือ ลักษณะแรก เป็นเนื้อหาวิชาภาษาไทยว่าด้วย อักษรวิธี และ ไวยากรณ์ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนอ่านหนังสือออกและเขียนหนังสือไทยได้ ในระยะแรกจะรวมการแต่งคำประพันธ์ไว้ด้วย ลักษณะที่สอง จะเป็นการให้ความรู้ด้านวิชาชีพ เช่น งานเสมียน ต่อมาเป็นการปลูกฝัง อบรม สั่งสอนคุณนิสัย ความประพฤติต่าง ๆ ที่สังคมต้องการ เช่น ในประณม ก กา เป็นบทว่าด้วยการให้เคารพครูอาจารย์ บิดามารดา การเอาใจใส่เรียนหนังสือ มูลบทบรรพกิจเป็นบทว่าด้วยระเบียบงานราชการ แบบเรียนเรีว่าด้วยการอบรมกิริยามารยาทที่ดี เป็นต้น ลักษณะการเขียนจะเป็นการเขียนเนื้อหาประกอบคำอธิบายสั้น ๆ และเขียนเป็นคำประพันธ์หรือกรอนต่าง ๆ เพื่อให้จำง่าย ๆ การเรียนจบหลักสูตรคือการเรียนหนังสือแบบเรียนให้จบเล่มระยะเวลาที่ใช้ในการเรียนนั้นไม่มีกำหนด จนกระทั่งถึงแบบเรียนหลวง ๖ เล่มใช้เวลาเรียน ๓ ปีเป็นจบหลักสูตร หนังสือแบบเรียนเร็วจะใช้เวลาเรียน ๑ ปี ส่วนหนังสือประณม ก กา มีการกำหนดเวลาเรียนในแต่ละวันว่าวันหนึ่งเรียน ๒ เวลา เข้า-บ่าย และจะต้องเรียนจนจบมาตราตัวสะกดแม่เคยก่อนที่จะเรียนวิชาอื่นต่อไป สิ่งที่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงมาตลอดของสิ่งที่กำหนดให้เรียน คือ ความยากง่ายของสิ่งที่กำหนดให้เรียนในหนังสือจินดามณี ได้มีการปรับปรุงแก้ไขให้ง่ายเป็นหนังสือประณม ก กา หนังสือมูลบทบรรพกิจ เป็นหนังสือที่ลำดับความรู้จากง่ายไปหายาก นิพนธ์ สุขสวัสดิ์ กล่าวว่าเป็นการปรับปรุงแบบเรียนได้ดีมาก โดยใช้คำที่ง่ายและรัดกุมมากขึ้น^๑ และหนังสือแบบเรียนเร็วเป็นเล่มที่มีการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด เนื้อหาตัดเอาเฉพาะที่จะต้องเรียนรู้และใช้คำง่าย ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเรียนได้ง่ายและเร็วขึ้น

๒.๓ ความเป็นมาของหลักสูตรภาษาไทยเมื่อมีหลักสูตรเป็นลายลักษณ์อักษร (พ.ศ.๒๔๓๔-๒๔๒๑)

การศึกษาของไทยมีความก้าวหน้าเป็นระบบมากขึ้น ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เริ่มตั้งแต่โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนทั้งในพระบรมมหาราชวัง และตามอาราม

^๑ นิพนธ์ สุขสวัสดิ์, ว่าด้วยเรื่องแบบเรียน, หน้า ๔๘.

ต่าง ๆ มีประกาศการเรียบหนังสือ พระราชบัญญัติการสอบวิชาซึ่งนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นของหลักสูตร และในปี พ.ศ. ๒๔๓๕ ได้มีคำว่าหลักสูตรใช้อย่างแท้จริงเป็นครั้งแรก ผลงานวิจัยของสัจดา สุวรรณกุล ในปี พ.ศ. ๒๕๑๗ เรื่องพัฒนาการของหลักสูตรประถมศึกษา และมีธยมศึกษาในประเทศไทย สรุปได้ว่า ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๓๕ จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๑๗ ได้มีการประกาศใช้หลักสูตรระดับประถมศึกษามาแล้ว ๑๑ ฉบับ^๑ รวมทั้งหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช ๒๕๒๑ เป็น ๑๒ ฉบับ ซึ่งมีชื่อเรียกแตกต่างกันดังนี้

๑. กฎกีดกันสำหรับการศึกษาเป็นหลักสูตรในโรงเรียนมูลสามัญ พ.ศ. ๒๔๓๕
๒. หลักสูตร พ.ศ. ๒๔๓๘
๓. หลักสูตรประถมศึกษาสำหรับสอบไล่ ประกาศนียบัตรประโยค ๑ ร.ศ. ๑๒๕ (พ.ศ. ๒๔๔๘)
๔. หลักสูตรมูลศึกษาสำหรับชั่วเวลา ๒ หรือ ๓ ปี อายุตั้งแต่ปีที่ ๗ ถึงปีที่ ๘ และหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. ๒๔๕๒
๕. หลักสูตรสามัญศึกษา ๒๔๕๔ และหลักสูตรประโยคประถมศึกษา พ.ศ. ๒๔๕๔
๖. หลักสูตรหลวงกระทรวงธรรมการ หลักสูตรสามัญศึกษา ศก พ.ศ. ๒๔๕๖
๗. หลักสูตรสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๔๖๔
๘. หลักสูตรชั้นประถมศึกษา พ.ศ. ๒๔๘๐
๙. หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. ๒๔๘๑
๑๐. หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. ๒๔๘๘
๑๑. หลักสูตรประโยคประถมศึกษา พุทธศักราช ๒๕๐๓^๒
๑๒. หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช ๒๕๒๑

จากการศึกษาหลักสูตรระดับประถมศึกษาทั้ง ๑๒ ฉบับ วิชาภาษาไทยเป็นวิชาบังคับ

ที่ต้องเรียนในทุกหลักสูตร ส่วนชื่อวิชา อัตราเวลาเรียน เนื้อหาที่กำหนดให้และวิธีการเขียน

^๑ สัจดา สุวรรณกุล, "พัฒนาการของหลักสูตรประถมศึกษาและมีธยมศึกษาในประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ แผนกบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๘), หน้า ๔๐, ๑๓๔.

^๒ เรื่องเดียวกัน.

แตกต่างกันออกไปในรายละเอียดดังนี้

กฎศีกศสำหรับการศึกษาเป็นหลักสูตรในโรงเรียนมูลสามัญ พ.ศ. ๒๔๓๕.

การศึกษาระดับประถมศึกษาเมื่อแรกตั้งนั้น ใช้ชื่อว่าโรงเรียนมูลสามัญชั้นต่ำ กำหนดเวลาเรียน ๓ ปี สิ่งที่ต้องเรียนในวิชาภาษาไทยมี อ่าน เขียน แต่งข้อความ และไวยากรณ์ และใช้เวลาเรียนทั้ง ๔ อย่าง ๑๖ ชั่วโมง ๑ สัปดาห์ การเขียนเป็นการอธิบายความของแต่ละแขนงวิชาเป็นตอน ๆ ไปโดยไม่แยกเป็นชั้น ๆ ออกมา การขยายความเป็นการให้รายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งที่จะให้นักเรียนได้ฝึกและหลักการสอนของครู เป็นต้นว่าครูเป็นผู้ดำเนินการสอนให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ การเลือกวิชาสอนให้พิจารณาตามความสามารถของผู้เรียน การสอนอ่านให้ยึดหนังสือแบบเรียนเป็นหลัก ดังตัวอย่าง

อ่าน

ให้ใช้แบบหลวงหนังสืออ่าน ให้นักเรียนอ่านให้ชัดอักษร อักษร ข้อความ เป็นจังหวะไปตามความในหนังสือที่เป็นความร้อยแก้ว กลอน สลิลิต โคลง ฉันท์ ประการใดก็สอนให้อ่านตามหนังสือนั้น

ไวยากรณ์

ในโรงเรียนมูลสามัญชั้นต่ำให้สอนอักษรวิธี วิจิตรภาค ตามแบบเรียน และให้อาจารย์อธิบายคำนั้น ๆ ให้นักเรียนเข้าใจโดยชัดเจน^๑

หลักสูตร พ.ศ. ๒๔๓๘.

หลักสูตร พ.ศ. ๒๔๓๘ มีรูปแบบการจัดระดับการเรียนคล้ายคลึงกับพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. ๒๔๓๓ ซึ่งกำหนดให้มีการสอบไล่ประจำปี ๓ หลักสูตรฉบับนี้ได้แบ่งระดับการเรียนออกมาเป็น ๓ ประโยค เชื่อมต่อกัน สำหรับประโยค ๑ และ ๒ นั้น แบ่งเป็นระดับย่อยเป็นประโยคละ ๓ ชั้น ส่วนประโยค ๓ แบ่งเป็น ๔ ชั้น การเรียนจบและสอบไล่ชั้นประโยค ๑ ได้เทียบได้กับสอบระดับประถมศึกษาในปัจจุบัน แขนงวิชาภาษาไทยที่กำหนดให้เรียนมี อ่าน เขียนตามคำบอก ลายมือ ไวยากรณ์ และกำหนดให้ครูสอนโดยยึดหนังสือแบบเรียนเป็นหลัก การเขียนนั้น

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๓.

แยกกล่าวเป็นแต่ละชั้นของแต่ละประโยคดังนี้

ประโยค ๑ ชั้น ๑

อ่านแบบเรียนเร็วเล่ม ๑ หรือแบบสอบอ่าน (เรื่องนกกระจอก)

เขียนตามคำบอก จากแบบเรียนเร็วเล่ม ๑

✓ ลายมือ จากแบบเรียนเร็วเล่ม ๑ เขียนตัวบรรจงอย่างดี

ไวยากรณ์แบบเรียนเร็วเล่ม ๓ ตั้งแต่บท ๑ ถึงบท ๑๔

ประโยค ๑ ชั้น ๒

อ่านหนังสือวิชานำรู้ เรื่องร่างกายของเราเอง

เขียนตามคำบอก มีคำยากง่ายระหว่างบท ๑ ถึงบท ๒๔ ของแบบเรียนเร็วเล่ม ๒

✓ ลายมือ เขียนตัวบรรจงอย่างดี จากแบบเรียนเร็วเล่ม ๑ หรือเล่ม ๒

ไวยากรณ์ แบบเรียนเร็วเล่ม ๓ ตั้งแต่บท ๑ ถึงบท ๒๔

ประโยค ๑ ชั้น ๓

อ่าน พระราชพงศาวดารย่อ (ตอนกรุงเก่า)

เขียนคำบอก บทที่ยังไม่เคยเรียนและยากกว่าชั้น ๒ แต่คำบอกเหล่านี้ต้องมีอยู่ใน

แบบเรียนเร็วเล่ม ๒

✓ ลายมือ เขียนตัวบรรจงจากแบบเรียนเร็วเล่ม ๒ หรือจากหนังสือเล่มใดก็ได้

ไวยากรณ์ แบบเรียนเร็วเล่ม ๓ ตั้งแต่บท ๑ ถึงบท ๗๓^๑

หลักสูตรประถมศึกษาสำหรับสอบไล่ประกาศนียบัตรประโยค ๑ ร.ศ. ๑๒๔ (พ.ศ. ๒๔๔๔)

หลักสูตรฉบับนี้ได้มีการปรับปรุงจำนวนชั้นในประโยค ๑ จาก ๓ ชั้นเป็น ๔ ชั้น วิชาภาษาไทยที่กำหนดให้เรียนมีวิชาหนังสือว่าด้วยการอ่าน เขียน อักษรวิธี และศัพท์ว่าด้วยคำถาม คำตอบ ไวยากรณ์ และแต่งในหลักสูตรยังคงกำหนดให้ครูสอนตามหนังสือแบบเรียนเป็นส่วนใหญ่ การให้รายละเอียดของแต่ละแขนงวิชาจะแบ่งตามชั้นดังตัวอย่าง

ชั้น ๑ วิชาหนังสือ ก. อ่าน แบบเรียนเร็วเล่ม ๑ กับแบบสอนอ่านเล่มหนึ่ง

✓ ข. เขียน เขียนตัวบรรจงอย่างดี ใช้กระดาษดินสอหรือกระดาษชนวนก็ได้
เขียนระหว่างบรรทัดคู่ กว้างครึ่งนิ้วฟุต

ค. อักษรวิธี เขียนตามคำบอก ยากเท่าหนังสือเดิม

ง. ศัพท์ ให้แปลศัพท์สามัญ ที่เห็นว่าควรจะสอนในชั้นนี้

^๑ กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ ๒๔๓๕-๒๕๐๗, หน้า ๑๐๗-๑๐๘.

- ขั้น ๑ วิชาภาษาไทย ก. คำถาม คำตอบ ให้ดูหนังสือ และตอบคำถามอย่างง่าย แต่ต้องตอบให้
เป็นประโยค
- ข. ไวยากรณ์ แบบเรียนเร็วเล่ม ๓ แต่บท ๑ ถึงบท ๑๔ ให้คิดทำแบบ
ฝึกหัด หัดนักเรียนให้เข้าใจจริง ๆ ด้วย^๑

หลักสูตรมูลศึกษามสำหรับ เรียนชั่วเวลา ๒ หรือ ๓ ปี อายุตั้งแต่ปีที่ ๘ ถึงปีที่ ๙ (พ.ศ. ๒๔๕๓)

ในหลักสูตร พ.ศ. ๒๔๕๓ มีการกำหนดวิชาบังคับและวิชาเลือกภาษาไทยเป็นวิชาบังคับและเป็นหลักสูตรฉบับแรกที่เรียกชื่อวิชาว่า วิชาภาษาไทย กำหนดเวลาเรียน ๓ ปี แต่ละปีจะเรียนภาษาไทยทั้งหมดสัปดาห์ละ ๑๒.๕๕ ชั่วโมง นับเป็นครึ่งหนึ่งของเวลาเรียนทั้งสัปดาห์ (๒๔ ชั่วโมง) การกำหนดความมุ่งหมายและรายการที่ต้องสอน เขียนรวมกันทั้งประโยคไม่แยกเป็นรายชั้น ในรายการที่ต้องสอนนั้น เป็นการบอกสิ่งทีครูจะต้องปฏิบัติ และสิ่งทีเด็กจะได้ฝึก มีทั้งข้อห้ามและข้อให้เลือกทำ การเขียนให้รายละเอียดในบางอย่าง และกำหนดกว้างในบางอย่าง ในระดับมูลศึกษานี้กำหนดให้เรียนอ่าน เขียน และแต่ง ดังนี้

ให้อ่านเขียนได้ถูกต้องเสมอ จนจบแบบเรียนเร็วเล่ม ๑ หรือประถม ก กา จบเล่ม
การอ่านออกเสียงนั้นให้อ่านอย่างเสียงพูด แต่ระวังให้ชัด เจน อักษร และด้วยคำให้ผู้ฟังเข้าใจได้
ความ กับอีกอย่างหนึ่งให้อ่านในใจจำข้อความที่อ่านนั้นไว้ด้วย ต้องใช้แบบสอนอ่านง่าย ๆ ที
เหมาะแก่ขั้นนี้ก็ไม่ต้องต่ำกว่าชั้นละ ๑ เล่ม แบบสอนอ่านนั้น ๆ ต้องเลือกทีปราศจากโทษ คืออย่า
ให้เป็นเรื่องซึ่งจะพาให้เด็กเสีย หรือทีจะโน้มน้าคนเด็กให้เอนไปหาทีผิด หรือทีจะชักให้เด็ก
เกิดความเบื่อหน่ายในการอ่านหนังสือ

✓ การเขียนนั้นต้องหัดลายมือให้เขียนเรียบไปแต่แรก ไม่ว่าจะหวัดหรือบรรจง ทั้งต้องให้สะอาดและ
ไม่ตกหล่น แต่ห้ามมิให้คัดเขียนอย่างตัดจริด เช่นให้ตัวโยโย่ไปข้างหน้า และลากหางยาวเพื่อย
ให้เกิดส่วนจนรุงรังไป ...

การแต่งนั้นให้สามารถเล่าเรื่องใด ๆ ทีไม่ยากนักด้วยปากและด้วยหนังสือ ใช้ด้วยคำให้ถูกต้อง
ใช้ประโยคอย่างง่าย ๆ อย่าให้สับสนวนเวียน ให้ผู้ฟังเข้าใจได้ชัดเจน^๒

ในปี ๒๔๕๓ นี้มีหลักสูตรประโยคประถมศึกษากลับฉบับหนึ่ง กำหนดความมุ่งหมายส่วนหนึ่ง และรายการ
ทีต้องสอนอีกส่วนหนึ่ง ไม่กำหนดอัตราเวลาเรียน เนื้อหาทีต้องเรียน มี แต่ง ย่อ จดหมาย เขียน

^๑ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรประถมศึกษาสำหรับสอบไล่ประกาศนียบัตร ๑ ร.ศ. ๑๒๔
(เอกสารถ่ายสำเนา ที่มา : ห้องสมุดกรมวิชาการ).

^๒ กระทรวงศึกษาธิการ, ความเป็นมาของหลักสูตรสามัญศึกษา หลักสูตรภาษาไทย.
เอกสารชุดพัฒนาการศึกษาอันดับ ๒ (พระนคร : โรงพิมพ์การศาสนา, มปป.), หน้า ๗๑.

อ่าน เน้นการใช้ภาษาสื่อความหมายได้ดีตามที่ต้องการ การเขียนเขียนรวมทั้งหมดทุกปี เป็นการกำหนดขอบเขตกว้าง ๆ ของเกณฑ์ที่นักเรียนจะต้องทำได้ ตัวอย่างเช่น "มีความรู้ภาษาไทยได้อย่างพอใช้สามารถพูดหรือแต่งหนังสือแสดงความคิดของคนได้ถูกต้องตามนิยมของภาษาหนังสืออย่างสามัญ ให้ผู้อื่นเข้าใจได้อย่างชัดเจน"^๑

หลักสูตรสามัญศึกษา (๒๔๕๔)^๒ และหลักสูตรประโยคประถมศึกษา พ.ศ. ๒๔๕๔^๓

หลักสูตรประโยคประถมศึกษา พ.ศ. ๒๔๕๔ เป็นฉบับที่ศึกษาได้จากความเป็นมาของหลักสูตรสามัญศึกษา ของกรมวิชาการ และจากการศึกษาพบว่าหลักสูตรฉบับนี้มีรายละเอียดของเนื้อหาซ้ำซ้อนกับ (รายละเอียดของหลักสูตรประถมศึกษาสำหรับสอบไล่ประกาศนียบัตรประโยค ๑ ร.ศ. ๑๒๔ พ.ศ. ๒๔๔๔ | ตามที่ปรากฏในเอกสารถ่ายสำเนาจากห้องสมุดกรมวิชาการ สำหรับรายละเอียดของหลักสูตรสามัญศึกษา ๒๔๕๔ มีดังนี้ หลักสูตรฉบับนี้เป็นหลักสูตรที่แยกหลักสูตรชายและหญิง ตั้งแต่ระดับมูลศึกษา ขึ้นไปจนถึงชั้นสูง ในระดับประถมศึกษามีการกำหนดอัตราเวลาเรียนวิชาภาษาไทยทั้ง ๓ ปี ของชายและหญิง แตกต่างกันดังนี้ หลักสูตรชาย ในปีที่ ๑ จะใช้เวลาเรียนวิชาภาษาไทย ๑๐.๔๕ ชั่วโมง/สัปดาห์ ปีที่ ๒ ลดลงเป็น ๑๐ ชั่วโมง/สัปดาห์ และ ๕ ชั่วโมง/สัปดาห์ ในปีที่ ๓ ส่วนหลักสูตรหญิงนั้นเวลาเรียนวิชาภาษาไทยจะน้อยกว่าชายในทุกชั้นปี ในปีที่ ๑, ๒ ใช้เวลาเรียน ๕ ชั่วโมง/สัปดาห์ และปีที่ ๓ จะลดลงเป็น ๔ ชั่วโมง/สัปดาห์ เวลาที่หญิงเรียนภาษาไทยน้อยกว่าชายนั้น เป็นเวลาที่ใช้เรียนการฝีมือแทน /รายละเอียดในค้ำนี้เนื้อหาคล้ายคลึงกับหลักสูตรปี ๒๔๕๓ เนื่องจากการเขียนหลักสูตรใช้หลักสูตรปี ๒๔๕๓ เป็นหลัก

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๓.

^๒ สัตตา สุวรรณกุล, "พัฒนาการของหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในประเทศไทย"

หน้า ๘๖.

^๓ กระทรวงศึกษาธิการ, ความเป็นมาของหลักสูตรสามัญศึกษา หลักสูตรภาษาไทย,

หน้า ๗๕.

หลักสูตรทรวงกระทรวงธรรมการ หลักสูตรสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๔๕๖

เปลี่ยนชื่อเรียกการศึกษาาระดับมูลศึกษา เป็นประถมศึกษาและนำเอาหลักสูตรภาษาไทยของชั้นมูลศึกษา ๒๔๕๕ มาเป็นหลักสูตรระดับประถมศึกษา ทุกอย่างเหมือนเดิม^๑ ยกเว้นอัตราเวลาเรียนสำหรับชายและหญิงต่างกันดังนี้ หลักสูตรชายกำหนดเรียน ๕ ปี ปีที่ ๑, ๒, ๓ ใช้เวลาเรียนวิชาภาษาไทย ๑๓ ชั่วโมง/สัปดาห์ ส่วนปีที่ ๔, ๕ ใช้เวลาเรียนเพียง ๒ ชั่วโมง/สัปดาห์ เวลาที่ลดลงไปนำไปใช้สำหรับเรียนวิชาภาษาอังกฤษ หลักสูตรหญิงกำหนดเรียน ๓ ปี ปีที่ ๑, ๒ ใช้เวลาเรียน ๔.๓๐ ชั่วโมง/สัปดาห์ ปีที่ ๓ จะลดลงเหลือ ๔.๐๐ ชั่วโมง/สัปดาห์ เวลาที่ลดลงใช้สำหรับเรียนวิชาภาษาอังกฤษตัวและวิชาสามัญ^๒

หลักสูตรสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๔๖๔

หลักสูตรสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๔๖๔ ยังคงแบ่งหลักสูตรชายและหญิง กำหนดเวลาเรียนชาย ๕ ปี หญิง ๓ ปี แขนงวิชาที่สอนมี อ่านฟังเสียงและอ่านเอาเรื่อง คัด เขียน แต่ง จดหมาย ไวยากรณ์ รายการที่ต้องสอนเหมือนเดิมเพราะลอกตามของเก่า (๒๔๕๖) มีเปลี่ยนถ้อยคำบางตอน แต่ก็พบว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงอะไรเป็นสำคัญ^๓ กำหนดอัตราเวลาเรียนภาษาไทยเป็นดังนี้ หลักสูตรชายปีที่ ๑ กำหนดเวลาเรียน ๑๖.๓๐ ชั่วโมง/สัปดาห์ ปีที่ ๒ ๑๖.๐๐ ชั่วโมง/สัปดาห์ ปีที่ ๓ ๑๑.๔๐ ชั่วโมง/สัปดาห์ ปีที่ ๔, ๕ กำหนดเวลาเรียน ๓.๐๐ ชั่วโมง/สัปดาห์ เวลาที่ลดลงนำไปใช้สำหรับเรียนวิชาภาษาอังกฤษ หลักสูตรหญิงปีที่ ๑ กำหนดเวลาเรียน ๔.๓๐ ชั่วโมง/สัปดาห์ ปีที่ ๒ ๔.๐๐ ชั่วโมง/สัปดาห์ ปีที่ ๓ ๔.๐๐ ชั่วโมง/สัปดาห์ วิชาภาษาไทยในหลักสูตรฉบับนี้ อยู่ในหัวข้อวิชาที่บังคับให้สอน ลักษณะการเขียนแบ่งเป็นช่อง ๆ มีหัวข้อความมุ่งหมายในการที่ให้

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๗.

^๒ สัตดา สุวรรณกุล, พัฒนาการของหลักสูตรประถมศึกษา, หน้า ๑๐๔-๑๑๓.

^๓ กระทรวงศึกษาธิการ, ประมวลศึกษา ภาค ๒ หลักสูตรสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๔๖๔, (มปท.), หน้า ๑๔.

สอนวิชา^๑ และรายการที่ต้องสอน ความมุ่งหมายของการสอนภาษาไทยกล่าวแยกเป็น สอนหนังสือ ให้อ่านเขียนออก นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และ สอนภาษา ให้สามารถสื่อความหมายในการพูด และเขียนให้ผู้อื่นเข้าใจได้ และเรียนเพื่อให้สติปัญญาแตกฉานรวมทั้งการแสวงหาความรู้จากหนังสือ ด้วยการอ่าน ส่วนรายการที่ต้องสอน กล่าวถึงการสอนอ่านออกเสียง การเขียน และการแต่ง โดย ถือแบบเรียนเร็วเล่ม ๑ และประภม ก กา เป็นหลักในการสอน ก็จะต้องสอนจบเล่มจึงจะถือจบ หลักสูตร^๑

ประมวลศึกษากภาค ๒ หลักสูตรชั้นประถมศึกษา ๒๔๕๐

หลักสูตรฉบับ ๒๔๕๐ รวมหลักสูตรหญิง-ชาย เข้าด้วยกัน และกำหนดเวลาเรียน ๕ ปี การกำหนดอัตราเวลาเรียนเฉพาะวิชาภาษาไทย แบ่งชั่วโมงสำหรับที่จะเรียนเนื้อหาย่อย ๆ ลงไป อีกรวมทั้งแบ่งวิชาภาษาไทยออกเป็นรายย่อย ๆ ดังนี้ วิชาอ่าน ปีที่ ๑ กำหนดเรียน ๕.๓๐ ชั่วโมง/สัปดาห์ ปีที่ ๒ ๕.๐๐ ชั่วโมง/สัปดาห์ ส่วนปีที่ ๓,๔ ๓.๓๐ ชั่วโมง/สัปดาห์ วิชาคิด ปีที่ ๑ กำหนดเรียน ๒.๓๐ ชั่วโมง/สัปดาห์ ปีที่ ๒ ๒.๐๐ ชั่วโมง/สัปดาห์ ปีที่ ๓,๔ ๑.๐๐ ชั่วโมง/สัปดาห์ วิชาเขียน ปีที่ ๑ กำหนดเรียน ๓.๐๐ ชั่วโมง/สัปดาห์ ปีที่ ๒ ๒.๓๐ ชั่วโมง/สัปดาห์ ปีที่ ๓และ ๔ ๑.๐๐ ชั่วโมง/สัปดาห์ วิชาแต่ง ปีที่ ๑ กำหนดเรียน ๑.๐๐ ชั่วโมง/สัปดาห์ ปีที่ ๒,๓,๔ ๑.๓๐ ชั่วโมง/สัปดาห์ ส่วน จดหมาย กำหนดเรียนปีที่ ๓,๔ ๑.๐๐ ชั่วโมง/สัปดาห์ รวมเวลาที่ใช้เรียนภาษาไทยของแต่ละปีเป็น ปีที่ ๑ กำหนดเรียนภาษาไทย ๑๒.๐๐ ชั่วโมง ปีที่ ๒ ๑๑.๐๐ ชั่วโมง/สัปดาห์ ปีที่ ๓,๔ กำหนดเรียนปีละ ๘.๐๐ ชั่วโมง/สัปดาห์ หลักสูตรฉบับนี้ได้กำหนดให้นักเรียนที่จะเข้าเรียนชั้นประถมปีที่ ๑ มีความรู้พออ่านออกเขียนได้มาบ้างแล้วอย่างน้อยควรจะได้เรียนจบแบบเรียนเร็วใหม่ตอนกลาง และถ้านักเรียนยังไม่มีพื้นความรู้ดังกล่าวให้แยกกลุ่มเพื่อสอนให้อ่านออกเขียนได้โดยรวดเร็ว^๒

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘.

^๒ กระทรวงธรรมการ, ประมวลศึกษากภาค ๒ หลักสูตรชั้นประถมศึกษาของกระทรวงธรรมการ พ.ศ.๒๔๕๐ พิมพ์ครั้งที่ ๒, (พระนคร: โรงเรียนช่างพิมพ์วัดสังเวช, ๒๔๕๐), หน้า ๕๖.

ตัวอย่างวิชาที่กำหนดให้เรียน

- อ่าน ให้อ่านหนังสือร้อยแก้ว และบทกลอนอย่างง่ายได้ถูกต้อง ส่วนหนังสือร้อยแก้วให้เข้าใจ
ความหมายของคำและเรื่อง และรู้เหตุผลตามควร
- ท่องจำ ให้ท่องบทกลอน หรือร้อยแก้วที่ไพเราะ และที่เป็นแบบฉบับ ซึ่งพอเข้าใจความได้ ไม่น้อยกว่าปีละ ๒๐ บรรทัด^๑

หลักสูตรประถมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๔๘๑

มีการเปลี่ยนแปลงในรายละเอียด ของแผนงวิชาซึ่งลดลงเหลือ วิชาอ่าน คัด เขียนและ
แต่งความ สำหรับกำหนดอัตราเวลาเรียนเป็นดังนี้ วิชาอ่าน ปีที่ ๑, ๒ กำหนดเรียน ๔ ชั่วโมง/สัปดาห์
ปีที่ ๓, ๔ กำหนดเรียน ๓ ชั่วโมง/สัปดาห์ วิชาคัด กำหนดเรียน ๒ ชั่วโมง/สัปดาห์ ปีที่ ๓, ๔
กำหนดเรียน ๑.๓๐ ชั่วโมง/สัปดาห์ วิชาเขียน ปีที่ ๑, ๒ กำหนดเรียน ๒ ชั่วโมง/สัปดาห์ ปีที่ ๓,
๔ กำหนดเรียน ๑.๓๐ ชั่วโมง/สัปดาห์ และวิชาแต่งความ กำหนดเรียน ๓.๐๐ ชั่วโมง/สัปดาห์ ทุก
ชั้นปี รวมเวลาที่กำหนดเรียนแต่ละปีดังนี้ ปีที่ ๑, ๒ กำหนดเรียน ๑๑ ชั่วโมง/สัปดาห์ และปีที่ ๓,
๔ กำหนดเรียน ๔ ชั่วโมง/สัปดาห์ หลักสูตรได้เปลี่ยนแปลงเกณฑ์การรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ เป็น
ไม่มีเกณฑ์ความรู้พื้นฐานทางหนังสือ และกำหนดความมุ่งหมายว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ ได้เรียน
ภาษาไทยและอ่านออกเขียนได้โดยรวดเร็ว การให้รายละเอียดแยกเป็น รายการที่ต้องสอน กับจุด
มุ่งหมาย รวมกันทั้ง ๔ ปี เช่น

*รายการที่ต้องสอน

คัด เขียนตัวบรรจง มีวิธีเขียนถูกต้อง
วางพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ วรรคตอน
และช่องไฟได้ถูกต้อง

ความมุ่งหมาย

๑. ให้สามารถเขียนหนังสือได้ถูกต้อง
๒. ฝึกฝนความชำนาญ อบรมให้รักระเบียบและ
ความงาม^๒

^๑ เรืองเดียวกัน, หน้า ๑๐.

^๒ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรประถมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๔๘๑

(พระนคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๔๘๑), หน้า ๒.

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช ๒๕๔๘

หลักสูตรฉบับที่ปรับปรุงมาจากหลักสูตรฉบับ ๒๕๔๑ แต่ปรากฏว่าทำไว้เพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ เพียงชั้นเดียว ดังนั้นเมื่อประกาศใช้ได้เพียง ๕ เดือน จึงได้มีประกาศยกเลิกหลักสูตรฉบับนี้ พร้อมกับประกาศให้ใช้หลักสูตรฉบับ ๒๕๔๑^๑ แทน สิ่งที่ควรพิจารณาสำหรับหลักสูตรภาษาไทย ๒๕๔๘ นี้เป็นหลักสูตรฉบับแรกกล่าวถึงทักษะทั้งสี่เกือบครบ รวมทั้งแนวการสอนวิชาทักษะแบบศิลปภาษาด้วย สำหรับข้อแนะนำวิธีสอนนั้น กล่าวถึงการนำวัสดุอุปกรณ์มาใช้ เช่น วิทยุ ป้ายโฆษณา รูปภาพ กระเป๋าหนังสือ วัสดุใหม่ ๆ ในการฝึกทักษะ ได้แก่ การฝึกสีลามือ มีปรากฏดังนี้

รายการที่ต้องสอน	ข้อแนะนำวิธีสอน
ง. สีลามือ หัดให้เด็กได้ขีดเขียน ลวดลาย และระบายสีตามความถนัดของเด็ก เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อส่วนต่าง ๆ ที่ จะช่วยให้การเขียนหนังสือง่ายขึ้น ในเวลาเดียวกัน เป็นการส่งเสริม การแสดงความสามารถทางศิลปะที่ ชื่นชอบ อยู่ในตัวเด็กด้วย .	ง. สีลามือ การสีลาหรือคือการฝึกให้มือที่ถือเครื่องเขียน ดินสอ ปากกาแล้วเคลื่อนไหวได้เร็ว คล่อง และอยู่ในการบังคับของกล้ามเนื้อเล็ก และกล้ามเนื้อใหญ่ เริ่มสอน เป็นกิจกรรมอันแรก อย่างหนึ่ง โดยคล้อยตามธรรมชาติของการ แสดงออกของเด็ก

หลักสูตรประโยคประถมศึกษา ๒๕๐๓

หลักสูตรประโยคประถมศึกษา ๒๕๐๓ แยกออกเป็นหลักสูตรประถมศึกษาคอนต้น กำหนด เวลาเรียน ๔ ปี และหลักสูตรประโยคประถมศึกษาตอนปลาย กำหนดเวลาเรียน ๓ ปี สำหรับชื่อ

^๑ สัปดาห์ สุวรรณกุล, "พัฒนาการของหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในประเทศไทย," หน้า ๑๔๕.

^๒ กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๘. (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒.

วิชานั้น เรียกว่าหมวดวิชาภาษาไทย หลักสูตรประโยคประถมศึกษาตอนต้นใช้เวลาเรียนสัปดาห์ละ ๗ ชั่วโมง แผนงวิชาที่ต้องเรียนมีการฟังและการพูด การอ่าน การเขียน และการแต่งความ ลักษณะ การเขียนแบ่งตามหัวข้อในแต่ละระดับชั้น ไม่บอกเนื้อหา บอกเฉพาะกิจกรรมที่ครูจะจัดได้อย่างกว้างๆ เช่น

ประถมปีที่ ๒

- ๑. การฟังและการพูด ฝึกให้ตั้งใจฟังคนอื่นพูด ให้สามารถจำเรื่องที่ฟังแล้วมาเล่าได้ และสามารถบรรยายเรื่องที่โคพบเห็นหรือเล่านิทานติดต่อกันเป็นเรื่องราว ส่งเสริมภาษาพูดในสิ่งซึ่งเกี่ยวกับชีวิตประจำวันของเด็ก ให้ออกเสียงได้ถูกต้องตามสำเนียงที่นิยมใช้ในภาษากลาง ฝึกให้เป็นคนกล้าพูด และรู้จักพูดเมื่อถึงโอกาสของตน^๑

ส่วนหลักสูตรประถมศึกษาตอนปลาย ใช้เวลาเรียนสัปดาห์ละ ๔ ชั่วโมง แผนงวิชาที่ต้องเรียนมี การฟัง การพูด การอ่าน การเขียน และหลักภาษาไทย วิธีเขียนเหมือนกับชั้นประถมต้น รายละเอียดมีสิ่งให้นักเรียนปฏิบัติ ฝึกทักษะ สิ่งทีครูจะต้องปฏิบัติ แต่ไม่บอกเนื้อหาเช่นกัน ตัวอย่าง

ประถมปีที่ ๔

- ๓. การอ่าน

.....
กวดขันหลักการอ่านและวิธีอ่านในใจ และอ่านออกเสียงให้ถูกต้อง คล่องแคล่ว รวดเร็ว และเข้าใจเนื้อความที่อ่านด้วย

ประถมปีที่ ๖

- ๒. การพูด

ให้รู้จักพูดในสิ่งที่เป็นสาระ สามารถใช้ถ้อยคำที่มีความหมายเหมาะสมกับเรื่องและโอกาส เช่น พูดแสดงความยินดี หรือ เสียใจ พูดติดต่อธุรกิจ พูดชี้แจงข้อเท็จจริง ฯลฯ

ทั้งนี้เนื่องจากต้องการให้ห้องกันทำประมวลการสอนเอง โดยที่ส่วนกลางเป็นผู้ทำแบบอย่างให้หน้าไปปรับปรุงได้ แต่ปรากฏว่าส่วนใหญ่ดออกจากส่วนกลางไป

^๑ กรมวิชาการ, หลักสูตรประโยคประถมศึกษาตอนต้น ๒๕๐๓, (ธนบุรี : โรงเรียนการช่างวุฒิมศึกษา แผนกการพิมพ์, ๒๕๐๓), หน้า ๖.

^๒ กรมวิชาการ, หลักสูตรประโยคประถมศึกษาตอนปลาย ๒๕๐๓ (มท. : มปป.),

หลักสูตรประณตศึกษาพุทธศักราช ๒๕๒๑

หลักสูตรประณตศึกษาพุทธศักราช ๒๕๒๑ เป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นเพื่อแก้ไขจุดบกพร่องต่างๆ อันเกิดจากหลักสูตรประโยคประณตศึกษา ๒๕๐๓ โดยอาศัยผลจากการวิเคราะห์หลักสูตรเดิม ข้อมูลจากรายงานการวิจัยและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากแหล่งต่างๆ กำหนดเป็นโครงสร้างและเนื้อหา ประกอบด้วยมวลประสบการณ์ ๔ กลุ่ม สำหรับภาษาไทยนั้นเป็นวิชาอยู่ในมวลประสบการณ์กลุ่มที่ ๑ กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ กำหนดเวลาเรียน ๖ ปี ในแต่ละปีจะมีอัตราเวลาเรียนดังนี้ กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ ชั้น ป. ๑-๒ ประมาณร้อยละ ๕๐ ป.๓-๔ ร้อยละ ๓๕ และป.๕-๖ ร้อยละ ๒๕ ของเวลาเรียนทั้งหมด แขนงวิชาที่ต้องเรียนมีการฟังการพูด การอ่าน และการเขียน เน้นทักษะทั้งสี่ และไม่ได้แยกออกเป็นวิชาอ่านไทย เขียนไทย หลักภาษาหรือวรรณคดี สิ่งที่กำหนดไว้ในหลักสูตรมี จุดประสงค์การเรียนรู้ ความคิดรวบยอด/หลักการ เนื้อหา และแบ่งกล่าวถึงเป็นช่วงๆ ป.๑-๒ ป.๓-๔ ป.๕-๖ เขียนเป็นข้อๆดังนี้

ป.๑-ป.๒ การฟัง

จุดประสงค์การเรียนรู้	ความคิดรวบยอด/หลักการ	เนื้อหา
มีสมาธิและเข้าใจในการฟังคำอธิบาย	๑. การฟังคำอธิบายคือการฟังเพื่อเกิดความเข้าใจ ๒. การฟังคำอธิบายคือการจับความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลให้ได้	๔. การฟังคำอธิบายต่างๆ ๔.๑ คำอธิบายตามบทเรียน ๔.๒ คำอภิปราย ๔.๓ คำบอกเล่า คำรายงาน

^๑ กรมวิชาการ, หลักสูตรประณตศึกษาพุทธศักราช ๒๕๒๑ (กทมิ : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๒๑), หน้า ๖๐.

ในการจัดทำหลักสูตรประถมศึกษา ๒๕๒๑ นั้น ได้มีการจัดทำเอกสารหลักสูตร เพื่อช่วย
 เทลือแนะนำครูในการดำเนินการสอนให้เป็นไปตาม จุดมุ่งหมายของหลักสูตรหลายเล่ม สำหรับกลุ่ม
 วิชาทักษะภาษาไทย มีหนังสือแผนการสอนคู่มือหนังสือเรียน คู่มือการสอนภาษาไทยเป็นต้น สิ่งที่ทำ
 เอาแนวความคิดใหม่มาใช้ในการสอนตามหลักสูตรนี้ คือ การจัดแบ่งเวลาเรียนแต่ละช่วงในแต่ละ
 วัน เดิมกำหนดเป็นชั่วโมง ตามแนวความคิดทางจิตวิทยาที่ว่าเด็กส่วนใหญ่จะมีช่วงความสนใจสั้น
 การกำหนดเวลาเรียนในแต่ละวันจึงกำหนดเป็นคาบๆ ละ ๒๐ นาที เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสเปลี่ยน
 อริยาบถในการเรียน และครูมีสิทธิ์ที่จะจัดแบ่งเวลาเรียนแต่ละวิชาจำนวนที่คาบในแต่ละวันได้ ทั้งนี้
 เมื่อรวมเวลาที่เรียนในแต่ละสัปดาห์ทั้งหมดจะต้องเป็นไปตามสัดส่วนที่หลักสูตรกำหนดให้

สรุป ความเป็นมาของหลักสูตรภาษาไทยที่เป็นลายลักษณ์อักษรตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๔-๒๕๒๑ สรุปได้
 ดังนี้ หลักสูตรในระยะแรก พ.ศ. ๒๔๓๔-๒๔๕๒ ยึดหนังสือแบบเรียนเป็นหลักในการให้รายละเอียด
 ของแขนงวิชาที่กำหนดให้ เช่น การเขียน ให้เขียนจากหนังสือที่อ่านบท.....ถึงบท.....
 แขนงวิชาที่เน้นในหลักสูตรระยะแรกคือ การอ่าน การเขียน การแต่ง และไวยากรณ์ การอ่านและ
 การเขียนเป็นแขนงวิชาที่กำหนดสอนในหลักสูตรทุกฉบับ ส่วนการแต่งและไวยากรณ์ได้กำหนดให้
 เรียนทุกหลักสูตร และชื่อจะเรียกตามแขนงวิชาย่อยเหล่านั้นจนถึงปี พ.ศ. ๒๔๕๒ จึงได้เริ่มเรียกว่า
 วิชาภาษาไทย ส่วนอัตราเวลาเรียนกำหนดให้มีเวลาเรียนภาษาไทยค่อนข้างมากประมาณตั้งแต่
 ครึ่งหนึ่งถึงสามในสี่ของอัตราเวลาเรียนทั้งหมด การให้รายละเอียดในสิ่งที่ต้องสอนมีมากบ้างน้อย
 บ้างเป็นฉบับๆ ไป การแบ่งชั้นกำหนดประโยค มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาจนถึงในปัจจุบัน
 หลักสูตรพ.ศ. ๒๔๕๔ ฉบับที่มีได้มีเนื้อหาซ้ำกับหลักสูตรฉบับ พ.ศ. ๒๔๕๔ ได้มีการแยกหลักสูตรออก
 เป็นฉบับชายและฉบับหญิง จนถึงหลักสูตรฉบับ พ.ศ. ๒๕๐๕ สำหรับหลักสูตรฉบับชายกำหนดให้มี
 เวลาเรียนภาษาไทยมากกว่าหลักสูตรฉบับหญิงในวิชา อ่าน เขียน แต่ง เวลาที่มากน้อยต่างกันมิได้
 มีคำชี้แจงเหตุผลให้กระจำงแต่อย่างใด และจากการพิจารณาเปรียบเทียบเวลาเรียนวิชาภาษาไทย
 กับวิชาอื่น ๆ ที่กำหนดให้เรียนในหลักสูตร พบว่าเวลาที่หญิงไม่ต้องใช้เรียนภาษาไทยนั้นกำหนดให้
 เรียนวิชาการฝีมือแทน สำหรับหลักสูตร พ.ศ. ๒๕๔๖ นั้น วิชาภาษาไทยแบ่งออกเป็นวิชาหนังสือ
 และวิชาภาษา ซึ่งเมื่อพิจารณาเนื้อหาแล้วทั้งสองวิชานี้ คือวิชาทักษะและไวยากรณ์ ระยะเวลา

นี้ถึงหลักสูตร พ.ศ.๒๔๖๔ มีการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรไม่มากนัก เนื่องจากทั้งหลักสูตร พ.ศ. ๒๔๔๖ และ ๒๔๖๔ ต่างยึดเอาหลักสูตร พ.ศ.๒๔๔๒ เป็นหลักในการเรียน หลักสูตรฉบับต่อมาคือ ฉบับ พ.ศ.๒๔๘๐ ได้มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรภาษาไทย โดยจัดแบ่งวิชาภาษาไทยออกเป็นวิชาย่อยๆ และกำหนดเวลาเรียนสำหรับแต่ละวิชาย่อยๆ อย่างละเอียด เวลาเรียนภาษาไทยระดับต้นจะมากและลดลงเมื่อเรียนชั้นสูงขึ้น วิชาย่อยๆ นี้ มีวิชา อ่าน คัด เขียน แต่ง และจดหมาย ไม่มีไวยากรณ์ และในหลักสูตร ๒๔๘๑ ได้ปรับปรุงวิชาภาษาไทยมีเพียง วิชาอ่าน คัด เขียน และแต่ง ทั้งกำหนดเวลาเรียนให้ลดลงด้วยเช่นกัน หลักสูตรฉบับที่ เริ่มมีการนำวิทยากรใหม่ๆ มาใช้ ในการสอนภาษาไทยคือ หลักสูตร พ.ศ.๒๔๘๘ เริ่มกล่าวถึงทักษะทั้งสี่ แต่ยังไม่สมบูรณ์ การเตรียมความพร้อมให้กับนักเรียน การนำสื่อการเรียน เช่น แผนภูมิ รูปภาพ กระเป๋าหนังมาใช้ เป็นต้น หลักสูตร พ.ศ.๒๕๐๓ เป็นฉบับที่นำวิทยากรใหม่ๆ มาใช้ในการสอนภาษาไทยมากขึ้น สิ่งที่ต้องสอนแยกเป็นทักษะทั้งสี่ และวิชาเนื้อหาเกี่ยวกับหลักภาษาและวรรณคดี เรียกว่าหมวดวิชาภาษาไทย สิ่งที่เปลี่ยนแปลงอีกอย่างหนึ่งคือ การกำหนดอัตราเวลาเรียนวิชาภาษาไทยต่อสัปดาห์ ลดลงมากคือ ระดับประถมศึกษาตอนต้น กำหนดให้เรียน ๗ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และระดับประถมศึกษาตอนปลายกำหนดให้เรียน ๔ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ในขณะที่เวลาเรียนทั้งหมด ๓๐ ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และสุดท้ายหลักสูตรฉบับ พ.ศ.๒๕๒๑ เป็นหลักสูตรที่นำเอาวิทยากรใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ในการสอนภาษาไทยอย่างเต็มรูปแบบทุกชั้นตอน สิ่งที่กำหนดให้สอนนั้นเป็นทักษะทั้งสี่ โดยไม่มีการแยกเนื้อหาย่อย เช่นหลักภาษา วรรณคดี แต่จะสอนทุกอย่างรวมอยู่ในทักษะทั้งสี่โดยเน้นเนื้อหารวมที่หนังสือเรียน และผ่านทางกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูจัดให้ ภาษาไทยในหลักสูตรฉบับนี้เป็นวิชาในกลุ่มวิชาทักษะ อัตราเวลาเรียนกำหนดร่วมกับเลขซึ่งเป็นวิชาในกลุ่มเดียวกัน ประมาณร้อยละ ๕๐ ของเวลาเรียนทั้งหมดในช่วง ป.๑-ป.๒ และลดลงเหลือร้อยละ ๒๕ ในชั้นที่สูงขึ้น

๒.๔ รายละเอียดของหลักสูตรที่รวบรวมได้จากประมวลการสอนภาษาไทย และคู่มือครู ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๐ - ๒๕๒๑ ประมวลการสอนวิชาต่างๆ เป็นเอกสารหลักสูตรที่สำคัญในการที่จะใช้ควบคู่กับหลักสูตร เพราะในประมวลการสอนจะประกอบด้วยรายละเอียดต่างๆ เพื่อให้เป็นแนวทางในการปฏิบัติสำหรับครู ประมวลการสอนวิชาภาษาไทย จะเริ่มมีใช้ใน พ.ศ.ใดไม่มี

หลักฐานปรากฏเป็นที่แน่ชัด เท่าที่รวบรวมได้มีประมวลการสอนฉบับปี พ.ศ.๒๔๕๐ ๒๔๕๓ ๒๕๐๓ และ ๒๕๒๑ และพบประมวลการสอนอีกฉบับหนึ่ง ซึ่งไม่ปรากฏปี พ.ศ.ที่พิมพ์ แต่จากลักษณะของการเขียน สันนิษฐานว่าเป็นฉบับที่เกิดขึ้นก่อนเล่มปี พ.ศ.๒๔๕๐ กล่าวคือ ไม่ได้จัดเนื้อหาเป็นระบบเขียนเป็นข้อๆ แยกเป็นแขนงวิชาตามชั้นปี เนื้อหาปนกันไปทั้งวิธีสอน การฝึกทักษะ เนื้อหาในหัวข้อย่อยลงไป และอุปกรณ์

ประมวลการสอนฉบับ พ.ศ.๒๔๕๐ เริ่มเป็นระบบมากขึ้นโดยแยกกล่าวถึงเนื้อหาในรายละเอียด ความมุ่งหมายของการสอน วิธีสอนและอุปกรณ์ ตามแขนงวิชาของแต่ละชั้นเป็นลำดับไป เช่น การคัด ป.๑ - ป.๔ เรียงตามลำดับเป็นต้น การเขียนอยู่ในลักษณะความเรียงและยกตัวอย่างให้เข้าใจง่ายขึ้น พัฒนาการของการเขียนประมวลการสอนมีมากขึ้น เมื่อถึงประมวลการสอนฉบับปี พ.ศ.๒๔๕๓ เรียงลำดับจากการกล่าวถึงความมุ่งหมาย รายการที่ต้องสอนและแนวการสอนของวิชาภาษาไทยทั้งระดับ (ป.๑-ป.๔) รวมกัน แยกเป็นแขนงวิชา อ่าน คัด เขียน แต่งความ ตามหัวข้อทั้งสามทั้งระดับรวมกัน และแยกกล่าวในรายละเอียดอีกช่วงละ ๒ ชั้น ป.๑ ป.๒ และ ป.๓ ป.๔ หัวข้อนี้มีเฉพาะลำดับชั้นของการสอนที่ครูควรปฏิบัติเท่านั้น สำหรับหัวข้อแนวการสอนของประมวลการสอนฉบับนี้ได้แนะนำวิธีการประเมินผล ตรวจสอบความรู้ความเข้าใจในการเรียนของนักเรียนให้กับครูด้วย

หลักสูตร พ.ศ. ๒๕๐๓ ได้มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายในกาทำประมวลการสอนเพื่อช่วยเหลือครู โดยที่กัมมวิชาการเป็นผู้จัดทำอนุสารประกอบหลักสูตรขึ้นเพื่อเป็นแนวทางสำหรับให้ส่วนภูมิภาค เป็นผู้จัดทำประมวลการสอนใหม่ให้เหมาะสมกับความต้องการของท้องถิ่น เนื้อหาในอนุสารนี้เป็นการเสนอแนะเนื้อหากิจกรรม และวิธีสอนต่างๆ มีการสอนทักษะทั้ง ๔ และเนื้อหาวิชาภาษาไทย คือ หลักภาษาไทย และวรรณคดีไทย ตัวอย่างประมวลการสอนที่มีในอนุสารฉบับนี้ ใช้วิธีแบ่งเป็นช่องรายการสอนและกิจกรรมเสนอแนะ รายการสอนจะเป็นหัวข้อย่อยที่จะสอน กิจกรรมเสนอแนะเป็นวิธีการกิจกรรมที่ครูผู้สอนจะจัดให้นักเรียนได้มีการฝึกทักษะ มีความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติในหัวข้อย่อยที่สอนนั้นๆ

เมื่อได้มีการประกาศใช้หลักสูตร พ.ศ.๒๕๒๑ ปรากฏว่าเอกสารหลักสูตรได้เปลี่ยนแปลง

ไปอย่างมาก และได้มีการจัดทำเอกสารหลักสูตรขึ้นหลายเล่ม สำหรับวิชาภาษาไทยมีแผนการสอน คู่มือหนังสือเรียน คู่มือการสอนภาษาไทย เป็นเอกสารที่ให้รายละเอียดในการดำเนินการสอนของครู มากกว่าประมวลการสอนใดๆ ที่เคยมีมา แผนการสอนประกอบด้วย จุดประสงค์ ความคิดรวบยอด เนื้อหา กิจกรรม สื่อการสอนและการประเมินผล คู่มือหนังสือเรียนประกอบด้วย เนื้อหาในหนังสือเรียนแต่ละบท สิ่งที่จะต้องสอนในบทนั้น กิจกรรมที่ครูจะเลือกจัดได้ตามลำดับชั้น สื่อการเรียนและการประเมินผล เล่มนี้ผู้ใช้เฉพาะชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ โดยใช้ควบคู่กับแผนการสอน และคู่มือการสอนที่ใช้ควบคู่กับหนังสือเรียน ซึ่งมีลำดับหัวข้อดังนี้ คำชี้แจงในการสอนภาษาไทย บอกวิธีใช้คู่มือการสอนภาษาไทยและวิธีสอนต่างๆ โดยสังเขป ความคิดรวบยอดของบทเรียนทุกบท ส่วนประกอบในแต่ละบทมีบทเรียนและสิ่งที่ต้องการเน้น จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียน สื่อการเรียนและการประเมินผล เนื้อหาและกิจกรรมที่เสนอแนะในเอกสารเหล่านี้ ผู้สอนจะต้องนำมาจัดแบ่งให้เหมาะสมกับจำนวนคาบเวลา และส่วนที่เปิดโอกาสให้ผู้ใช้หลักสูตรเลือกใช้และปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพการณ์ของท้องถิ่นได้คือ กิจกรรมการเรียน และสื่อการเรียนที่อาจนำวัสดุในท้องถิ่นมาใช้แทนได้

จากการศึกษาประมวลการสอนภาษาไทยในรายละเอียดของเนื้อหา พบว่าสรุปเป็นหัวข้อย่อยได้ดังนี้คือ เนื้อหาที่แยกย่อยจากหลักสูตร วิธีสอนในแนวปฏิบัติของผู้สอน การฝึกทักษะของผู้เรียน และสื่อการเรียน

ก. เนื้อหาที่แยกย่อยจากหลักสูตร ในประมวลการสอนเล่มแรกนั้นขึ้นอยู่กับแขนงวิชาและชั้น เช่น ถ้าเป็นวิชาอ่าน ป.๑ จะบอกเนื้อหาให้ละเอียดพอสมควร "๔. ให้เรียน ห และ อ นำ และผันอักษรที่ตัว ห และ อ นำ ให้นักเรียนจำแจกลูกแม่มกิง ได้ปากเปล่า และเขียนแจกลูกได้จากความจำ"^๑ แต่เมื่อเป็น ป.๒ จะเรียนว่า "หนังสืออ่านสำหรับชั้นนี้ ให้ครูเลือกหนังสือสอนอ่านสำหรับชั้นประถมศึกษา อนุญาติให้ใช้ในโรงเรียนได้ ให้อ่านไม่ต่ำกว่า ๒ เล่ม"^๒ หรือถ้าเป็นวิชาคัด เขียน และแต่ง จะไม่มีเนื้อหาให้ คงมีเฉพาะขั้นตอนวิธีการในการสอน

^๑ กระทรวงธรรมการ, ประมวลการสอนประถม ๑, ๒ และ ๓ (พระนคร: โรงพิมพ์กรมตำรา, มปป.), หน้า ๒.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓.

๓๔
๓๕
๓๖
๓๗
๓๘

ในส่วนของการสอนชั้นประถมศึกษา ๒๔๘๐ มีรายละเอียดให้น้อย เช่น "การศึกษ
ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓ ให้คัดเขียนจากหนังสืออ่าน เลือกร้อยความที่มีจำนวนเลขบนอยู่บ้าง หรือเขียนจาก
ข้อความที่เกี่ยวกับจรรยา วิทยากร หรือความรู้เบ็ดเตล็ดอื่นๆ ซึ่งไม่พ้นความเข้าใจของนักเรียน
ในชั้นนี้"^๑ การให้รายละเอียดของเนื้อหายังคงมีน้อยอยู่ แม้จะได้มีการแยกหัวข้อย่อยต่างๆ เป็นระบบ
มากขึ้น ในประมวลการสอนฉบับ พ.ศ. ๒๔๘๓ มีความมุ่งหมายรายการที่ต้องสอน และแนวการ
สอนให้เข้าใจได้ชัดเจน เนื้อหาในส่วนที่เป็นรายละเอียดจากหลักสูตรจะอยู่ในหัวข้อแนวการสอน เช่น
การอ่าน ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๔

รายการที่ต้องสอนมี	ปีที่ ๑ และ ๒ อ่านหนังสือประเภท ก แบบสอนอ่านมูลฐาน ข แบบ สอนอ่านประกอบ
	ปีที่ ๓ และ ๔ อ่านหนังสือ แบบสอนอ่านตามที่กำหนดให้ ท่องบทอาขยาน ที่กำหนดให้ปีละ ๕๐ บรรทัด
แนวการสอน	การสอนบทเรียนอ่านแยกเป็นทางปฏิบัติดังนี้ ก. การอ่านออกเสียง ข. อ่านเอาเรื่อง - ค. บทอาขยาน ^๒

แล้วจึงขยายความตามหัวข้อดังกล่าวอีกครั้งหนึ่ง

สำหรับเอกสารหลักสูตรของหลักสูตร พ.ศ. ๒๕๐๓ คืออนุสารประกอบหลักสูตร ให้ราย
ละเอียดของเนื้อหามากขึ้น แต่อยู่ในรูปแบบความคิดรวบยอดมากกว่า สิ่งที่เห็นได้ชัดกว่าคือ กิจกรรม
ที่เสนอแนะให้กับครู อย่างไรก็ตามการให้รายละเอียดของการสอนขึ้นอยู่กับลักษณะวิชาเช่นเดียวกัน
ถ้าเป็นการฟังหัวข้อฝึกมารยาทของการฟัง ขยายความว่า "ให้ฟังด้วยความสงบ สำรวมกิริยามารยาท
ให้เรียบร้อยไม่ส่งเสียงคุยกัน หรือเล่นกันให้เป็นที่น่ารำคาญของผู้อื่น ให้สนใจเรื่องที่ฟัง"^๓ ถ้าเป็น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ กระทรวงธรรมการ, ประมวลศึกษาพิเศษภาค ๑ ตอนที่ ๑ ประมวลการสอนชั้นประถมศึกษา ๒๔๘๐ (พระนคร: โรงพิมพ์ช่างพิมพ์วัดสังเวช, ๒๔๘๐), หน้า ๔๓.

^๒ กระทรวงศึกษาธิการ, ประมวลการสอนชั้นประถมศึกษา พ.ศ. ๒๔๘๓ (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๔๘๓), หน้า ๓๘.

^๓ ก.ม.วิชาการศึกษา, อนุสารประกอบหลักสูตรประถมศึกษาภาษาไทย (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๐๓), หน้า ๘๐.

หลักภาษารายการสอน แบบสร้างประโยคขยายความว่า

- ก. ประโยค คือข้อความที่กล่าวออกมาได้ความครบบริบูรณ์ ประกอบด้วยส่วนสำคัญ ๒ ส่วน คือ ๑. ภาคประธาน มีประธานเป็นผู้กระทำ ๒. ภาคแสดง มีอาการที่แสดงหรือกระทำ
- ข. การผูกประโยค ก็คือ นำคำต่างๆ มาเรียงกันให้ได้ความบริบูรณ์แต่ละประโยคจะต้องมีกริยาสำคัญเป็นหลัก^๑

ในคู่มือการสอนภาษาไทยของหลักสูตร ๒๕๒๑ เนื้อหาในรายละเอียดแบ่งออกเป็นทักษะการใช้ภาษาทั้ง ๔ อย่าง แยกออกเป็นแต่ละหัวข้อสั้นๆ เช่น การฟัง ของประม.ปีที่ ๓ มีเรื่องนำมาเล่าหรืออ่านให้ฟัง เพื่อความคิด ฟังเพื่อปฏิบัติตามคำแนะนำและคำสั่ง เรื่องจากประสบการณ์ การพูด ฟังการใช้ภาษาพูดที่เหมาะสมกับบุคคลในโอกาสต่างๆ เล่า เรื่องจากประสบการณ์ เรื่องที่ได้ฟังและอ่าน เป็นต้น นับได้ว่าเป็นการให้รายละเอียดของเนื้อหามากกว่าฉบับอื่น ๆ

ข. การแนะนำวิธีสอนในแนวปฏิบัติของผู้สอน สำหรับประมวลการสอนนั้นจุดประสงค์ที่สำคัญอย่างหนึ่ง คือ เป็นเอกสารที่แนะนำเสนอวิธีสอนให้กับครู เพื่อให้ครูมีแนวทางในการดำเนินการสอนให้เป็นไปด้วยดี จากการศึกษาพบว่า การจัดทำประมวลการสอนทุกฉบับได้ตอบสนองต่อความต้องการและจุดประสงค์ในการจัดทำเป็นอย่างดี และมีพัฒนาการในทางที่เป็นประโยชน์ต่อครูผู้สอนมากขึ้นเป็นลำดับมาดังนี้

ประมวลการสอนเล่มที่ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์นั้น เนื้อหาส่วนใหญ่จะเป็นการแนะนำว่า ครูควรจะดำเนินการสอนในแต่ละแขนงวิชาอย่างไรบ้าง ในลักษณะการอธิบายให้รายละเอียด ตั้งแต่การเริ่มต้นสอน การสอนในระหว่างการสอน เช่น การสอนคัดประม.ปีที่ ๒ ข้อ ๑ แนะนำให้ครูสืบค้นบรรทัดในกระดานชนวนให้กับเด็ก ข้อ ๒ ครูต้องเขียนตัวอย่างให้เด็กดูก่อนจะให้คัด ข้อ ๓ ในระหว่างการคัดครูต้องเดินตรวจนักเรียน เพื่อแก้ไขข้อบกพร่อง มีวิธีเขียน วิธีจับดินสอ วิธีวางกระดานชนวน หรือกระดาษให้ถูกต้อง^๒ ประมวลการสอนฉบับนี้ได้ให้หลักการสอนกับครูมากพอสมควร

^๑ กมลวิชาการ, อนุสารประกอบหลักสูตรประถมศึกษาภาษาไทย (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๐๓), หน้า ๔๐.

^๒ กระทรวงธรรมการ, ประมวลการสอนประม. ๑, ๒ และ ๓, หน้า ๕.

แต่ไม่ได้แยกออกมาเป็นข้อๆ เช่น การคัดลายมือครูต้องสวยเป็นแบบอย่างให้เด็ก ครูต้องตรวจผลงานเด็กเสมอ การใช้ภาษากับเด็กต้องให้เด็กเข้าใจง่าย และส่งเสริมให้เด็กเรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง "เมื่อเด็กอ่านคำใดผิด ครูไม่ควรบอกให้ แต่ควรแนะให้เด็กไล่เอาเองจนอ่านได้"^๑

การแนะนำวิธีสอนในเชิงปฏิบัติของประมวลการสอนภาษาไทยฉบับ พ.ศ.๒๔๘๐ แยกออกมาเป็นหัวข้อหนึ่ง รายละเอียดแตกต่างกันไปกายลักษณะและชั้นปี ในแต่ละชั้นปีของแขนงวิชา เดียวกันวิธีสอนที่แนะนำให้จะคล้ายคลึงกัน หรือซ้ำกันก็มี เช่น วิธีคัด รายละเอียดของ ป.๑ คล้ายคลึงกับของ ป.๒ ดังนี้

ถ้าครูคนใดเขียนพยัญชนะไม่งาม ควรให้นักเรียนคัดตามแบบคัดลายมือ แต่ควรมีแบบให้พอแก่จำนวนนักเรียนในชั้น ข้อสำคัญต้องกาตชั้นวิธีเขียนให้มาก เช่น ให้นักวางกระดาษจับดินสอให้ถูกแบบ เห็นโครงท่าผิดแบบต้องให้แก้ไขทันที และพยายามให้ใช้ความสังเกตให้มากตามแต่จะได้ เช่น หัวใหญ่ หัวเล็ก หัวเข้า หัวออก ส่วนไหนสั้น ส่วนไหนยาว เป็นต้น^๒

การให้หลักการสอนจะมีปะปนกันไป เช่น ครูต้องแน่ใจว่าเด็กเข้าใจในสิ่งที่เขียนโดยตลอด การให้เด็กรู้สิ่งที่ตนทำผิดในระยาะที่เด็กยังจำเรื่องนั้นได้ หรือการท่องจำตัวสะกด กாரันต์ ฯลฯ จะต้องเป็นไปโดยเหตุผลและมีหลักมิใช่ให้ท่องเรื่อยเปื่อย

ส่วนประมวลการสอนชั้นประถมศึกษา พ.ศ.๒๔๘๓ ข้อแนะนำวิธีสอนเป็นหัวข้อแนวการสอน เริ่มจากแนวการสอนวิชาภาษาไทยทั้งระดับ ข้อปฏิบัติของแต่ละแขนงวิชาในช่วง ป.๑-ป.๒ และ ป.๓-ป.๔ แนวการสอนของแต่ละแขนงวิชาทั้งระดับเป็นการกล่าวถึง หลักการสอนภาษาไทยโดยทั่วไป ข้อที่ควรคำนึงถึงในการสอนมีกล่าวถึง ความยืดหยุ่นของวิธีสอนที่จะกำหนดตายตัวไม่ได้ "ต้องแล้วแต่ไหวพริบของครูผู้สอนที่จะคิดอ่านยกย้ายพลิกแพลงให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ สติปัญญา และวัยของเด็ก"^๓ หรืออิทธิพลของทางบ้านที่มีต่อการใช้ภาษาของเด็ก การให้นักเรียนได้มีโอกาส

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔.

^๒ กระทรวงธรรมการ, ประมวลการสอนชั้นประถมศึกษา พ.ศ.๒๔๘๐, หน้า ๔๑-๔๖.

^๓ กระทรวงศึกษาธิการ, ประมวลการสอนชั้นประถมศึกษา พ.ศ.๒๔๘๓, หน้า ๓๕.

อ่านหนังสืออื่นๆ นอกจากตำราเรียน เป็นต้น แนวการสอนแต่ละแขนงวิชาทั้งระดับจะมีการให้รายละเอียดของเนื้อหา เป็นความคิดรวบยอดใจความสำคัญรวมอยู่ด้วย เช่น การอ่านออกเสียง หมายถึงการอ่านให้ผู้อื่นฟัง มิใช่ให้ตนเองฟัง...^๑ ประมวลการสอนฉบับนี้ เป็นฉบับแรกที่มีการแนะนำให้ครูประเมินผลรวมทั้งแนะนำวิธีปฏิบัติให้ด้วย เช่น

ครูต้องตรวจสอบว่าการอ่านของนักเรียนนั้น นักเรียนได้ความรู้มากน้อยและซาบซึ้งเพียงไร วิธีปฏิบัติที่พึงกระทำ คือ ก. ให้ทำแบบฝึกหัดต่างๆ ... ข. สอบถามเพื่อทำความเข้าใจแจ่มแจ้งขึ้น..... แบ่งเป็น ๔ ชนิดคือ ถายเพื่อสอบความจำ ความสังเกต ความรู้ และความคิด^๒

ส่วนข้อปฏิบัติของแต่ละแขนงวิชาในทั้งสองชั้นนั้น เป็นวิธีสอนในรายละเอียดย่อยๆ จงชั้น การอ่านต้องลงวรรคตอนให้ถูกต้องสิ่งที่ควรพิจารณาในประมวลการสอนฉบับนี้ คือ แนวการสอนแต่งความ ทั้งระดับนั้น ได้กล่าวถึงการสอนเนื้อหาสลับพันธว่า วิชาแต่งความมีรายการคลุมวิชาไวยากรณ์ แต่งเรื่อง แต่งจดหมาย และย่อความด้วย แต่ไม่แยกย่อยออกนั้น เพราะการเรียนภาษาของนักเรียนในชั้น ประถมควรได้เรียนรวมกัน เพื่อให้ความรู้แต่ละฝ่ายได้สัมพันธ์และช่วยเหลือกัน และเน้นถึงความง่ายง่ายของสิ่งที่ให้เด็ก เขียนควารให้เหมาะแก่ปัญญาและชั้นของเด็ก รวมทั้งให้ตัวอย่างรายการ ชื่อ เรื่องที่จะให้แต่งความในแต่ละชั้นด้วย

ข้อแนะนำวิธีสอนให้รายละเอียดมากขึ้นในอนุสารประกอบหลักสูตร พ.ศ.๒๕๐๓

มีการให้รายละเอียดของการจัดกิจกรรมการสอนเป็นหัวข้อทั้งการสอนทักษะทั้งสี่ ฟัง พูด อ่าน เขียน หลักภาษา และวรรณคดีไทย และในคู่มือครูแบบเรียนภาษาไทยก็เช่นกัน ให้รายละเอียดของการสอนทุกขั้นตอน เช่น ให้ชักถามนักเรียน... ครูอธิบาย นักเรียนอ่านในใจ ฯลฯ สำหรับคู่มือการสอนภาษาไทยตามหลักสูตรใหม่ กิจกรรมการเรียนจะละเอียดทุกขั้นตอน ครูสามารถเลือกนำไปใช้ได้ อย่างสะดวก เริ่มตั้งแต่การนำเข้าสูบทเรียน การสอนคำใหม่ การสอนอ่าน กิจกรรมเสริมทักษะ

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๘.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐-๔๒.

และความเข้าใจ การประเมินผล

ค. สิ่งหนึ่งที่พิจารณาได้จากประมวลการสอนและคู่มือครูฉบับต่างๆ คือ ข้อเสนอแนะการฝึกทักษะต่างๆ ให้กับนักเรียน ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะของวิชาภาษาเป็นวิชาทักษะ ที่ต้องอาศัยการฝึกฝนเพื่อให้เกิดความชำนาญในการใช้ภาษา ดังนั้นการสอนภาษา นอกจากการถ่ายทอดเนื้อหาแล้ว เนื้อหาจึงเป็นการให้นักเรียนได้ฝึกการใช้ภาษาในด้านต่างๆ ในประมวลการสอนฉบับที่ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์นั้น ได้กล่าวถึงการฝึกทักษะเป็นในด้านการอ่าน และการเขียน มีการพูดบ้าง ดังนี้ การอ่านให้อ่าน ได้คล่องแคล่ว ฝึกแจกลูกให้แม่นยำจำได้ปากเปล่า การคัด ต้องฝึกให้ลายมือสวยงามตามกฎเกณฑ์ทุกอย่าง สำหรับการฝึกทักษะการแต่งนั้นมีการแนะนำให้ฝึกเป็นขั้นตอนตั้งแต่การฝึกให้สนทนาโต้ตอบกับครู หัดให้เล่า เรื่องสั้นๆ แล้วจึงให้ เริ่มเขียนใน เรื่องที่เคยฟัง แล้วยากขึ้นเป็นลำดับ ทั้งนี้ครูจะต้องเป็นผู้คอยแก้ไขการใช้ภาษาของเด็กอยู่เสมอ ส่วนการเขียน การฝึกทักษะให้ฝึกเขียนจากหนังสือที่อ่าน^๑

การฝึกทักษะในประมวลการสอน พ.ศ.๒๔๕๐ นั้น มีการให้รายละเอียด และหลักเกณฑ์ให้นักเรียนควรจะได้ในแขนงวิชานั้น ๆ เช่น การคัดชั้นประถมปีที่ ๑ เน้นว่า

ข้อสำคัญต้องกวดขันวิธีเขียนให้มาก เช่น ใหนั่งวางกระดาษจับดินสอดำให้ถูกแบบ เห็นใครทำผิดแบบต้องให้แก้ไขทันที และพยายามให้ใช้ความสังเกตให้มากตามแต่จะทำได้ เช่น หัวใหญ่ หัวเล็ก หัวเข้า หัวออก ส่วนไหนสั้น ส่วนไหนยาว เป็นต้น^๒

การฝึกทักษะในประมวลการสอนฉบับนี้ ครูจะพิบพบมากในการที่จะ เป็นผู้ถ่ายทอดมอบหมายงาน และตรวจสอบผลการฝึกทักษะนั้นๆ เช่นครูต้องอธิบายความหมายของคำที่จะเขียน กระให้นักเรียนไปเตรียมล่วงหน้า เน้นการกวดขันให้นักเรียนมีทักษะในเรื่องนั้น ได้ตามกฎเกณฑ์ที่หลักสูตรกำหนด

ตามประมวลการสอน พ.ศ.๒๔๕๓ กล่าวถึงรายละเอียดของขั้นตอน และสิ่งที่จะต้องฝึกให้กับนักเรียน รวมทั้งวิธีการที่จะใช้ในการตรวจสอบประสิทธิภาพของทักษะนั้นๆ ด้วย ในประมวลการสอนยังคงมีการอ่าน คัด เขียน และการแต่ง ซึ่งได้กล่าวถึงในรายละเอียดของการฝึกมากกว่า

^๑ กระทรวงธรรมการ, ประมวลการสอนชั้นประถม ๑, ๒ และ ๓, หน้า ๑๐.

^๒ กระทรวงธรรมการ, ประมวลการสอนชั้นประถมศึกษา พ.ศ.๒๔๕๖, หน้า ๔๖.

ทักษะอื่นๆ และยังได้กล่าวถึงการฝึกทักษะนิสัยในการทำงานด้วย เช่น การฝึกใฝ่หาความรู้ ฝึกให้มีความรับผิดชอบ ความเป็นระเบียบในการทำงาน^๑

การฝึกทักษะทั้งสี่มี การฟัง การพูด การอ่าน และเขียน นั้นมีการกล่าวถึงในอนุสารประกอบหลักสูตร พ.ศ.๒๕๐๓ โดยเสนอแนะกิจกรรมที่ครูจะจัดให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกทักษะทั้งสี่อย่างกว้างๆ เช่น การฝึกให้ฟังอย่างมีประสิทธิภาพ มีกิจกรรมเสนอแนะข้อหนึ่งว่า "อ่านเรื่อง ๒ เรื่องให้นักเรียนฟัง แล้วเปรียบเทียบว่า เรื่องไหนจะดีกว่ากัน อาจเป็นเรื่องความ หรือแบบฝึกหัดของนักเรียนก็ได้"^๒ นอกจากนี้ยังได้เสนอแนะให้จัดสภาพแวดล้อมเพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกทักษะทั้งในและนอกเวลาเรียน การฝึกทักษะทั้งสี่นี้ได้มีการแยกกล่าวเน้นให้เห็นได้อย่างชัดเจนในคู่มือการสอนภาษาไทย เอกสารหลักสูตร พ.ศ.๒๕๒๑ ทั้งจะต้องให้สัมพันธ์กันด้วย และการฝึกทักษะเหล่านี้มีการเสนอแนะในรูปของกิจกรรมเกมต่างๆ เพื่อชักจูงความสนใจของนักเรียน ให้เกิดความสนุกสนานในการเรียนรู้ เช่น การฝึกทักษะการพูด และเขียน ขึ้นประถมศึกษาปีที่ ๓ บทที่ ๑๒ ฝึกการพูดและเขียน ด้วยกิจกรรมต่อกำลึงจ้อง เพื่อนำไปสู่การแต่งคำประพันธ์ -

ง. สิ่งสุดท้ายที่พิจารณาได้จากประมวลการสอน คือ สื่อการเรียนที่ครูควรใช้ประกอบการสอน สื่อการเรียนที่ปรากฏในประมวลการสอนฉบับไม่ปรากฏปีที่พิมพ์นั้นค่อนข้างน้อย กล่าวเพียงว่า ครูต้องมีเหล็กแหลมไว้สำหรับตีเส้นบรรทัดบนกระดาษขนานให้กับนักเรียน สื่อการเรียนที่กล่าวถึงมากที่สุดคือ การแนะนำให้ครูใช้หนังสือแบบเรียนในการดำเนินการสอน รวมทั้งใช้กระดาษคำด้วย และครูผู้สอนต้องทำตัวเป็นสื่อการเรียน คือเขียนลายมือเป็นแบบอย่างให้นักเรียน เล่านิทานประกอบเป็นต้น

ในประมวลการสอนฉบับ พ.ศ.๒๕๕๐ มีการแนะนำสื่อการเรียนโดยใช้คำว่า อุปกรณ์เป็นครั้งแรก ดังนี้ "ถ้าครูคนใดเขียนพยางค์และวรรณยุกต์ไม่งาม ควรใช้แบบคัดลายมือเป็นอุปกรณ์

^๑ กระทรวงศึกษาธิการ, ประมวลการสอนชั้นประถมศึกษา พ.ศ.๒๕๔๓, หน้า ๔๔.

^๒ ก.สมวิชากร, อนุสารประกอบหลักสูตร ประถมศึกษาตอนปลาย, หน้า ๒๕.

แต่ควรมีแบบให้พอแก่จำนวนนักเรียนในชั้น"^๑ สื่อการเรียนที่ยังคงแนะนำให้ใช้คือ หนังสืออ่านและ กระดานดำ สิ่งที่เพิ่มมาคือ การแนะนำให้ครูใช้หนังสือพิมพ์ในการสอนเขียน ในการสอนแต่งความนั้น มีการแนะนำให้ครูใช้สื่อการเรียนที่เป็นสิ่งที่นักเรียนพบเห็นหรือใช้อยู่เสมอ เช่น สิ่งของ ต้นไม้ รูปภาพ สัตว์ เป็นต้น และใช้ตัวนักเรียนเป็นสื่อการเรียนด้วย (มีข้อที่น่าสังเกตว่าข้อเสนอแนะวิธีสอน แต่งความในประมวลการสอนฉบับนี้ มีข้อความที่คล้ายคลึงกับรายการสอนแต่งความในหลักสูตรสามัญศึกษา พ.ศ.๒๔๖๔ อย่างมาก) ทั้งยังมีการแนะนำให้ครูตั้งห้องสมุดในชั้นเรียน เพื่อส่งเสริมการอ่านของนักเรียน

ส่วนในประมวลการสอนชั้นประถมศึกษา พ.ศ.๒๔๙๓ ก็มีการแนะนำสื่อการสอนให้ครู น้อยลงกว่าเดิม บางอย่างคล้ายกับประมวลการสอนฉบับ ๒๔๘๐ ข้อความจะเน้นการแนะนำรายละเอียด ในวิธีสอนมากกว่าอุปกรณ์ที่แนะนำให้ ทั้งยังไม่มีสิ่งใหม่ๆ เพิ่มจากประมวลการสอน พ.ศ.๒๔๘๐

ความก้าวหน้าในการนำสื่อการเรียนใหม่ๆ มาใช้ในการสอนภาษาไทยมากขึ้นในอนุสาร ประกอบหลักสูตร พ.ศ.๒๕๐๓ การแนะนำสื่อการเรียนจะรวมอยู่ในข้อเสนอแนะวิธีสอนได้แก่ เครื่องมือ *Hard ware* เครื่องบันทึกเสียง แผ่นเสียง ฯลฯ วัสดุต่างๆ มีแผนภูมิ บัตรคำ ภาพหลิก ฯลฯ และกิจกรรมเกมส์ต่างๆ การแนะนำสื่อการสอนนี้ได้แยกเป็นหัวข้อ เหมือนเช่นในคู่มือการสอน ภาษาไทยหลักสูตรประถมศึกษา ๒๕๒๑ ซึ่งจะ เป็นหัวข้อแนะนำอุปกรณ์ที่จะใช้ในการสอนแต่ละบท อย่างละเอียด และมีการแนะนำให้ครูนำสื่อการเรียนประเภทกิจกรรมการเรียนมาใช้เพิ่มมากขึ้น สื่อการเรียนที่ยังคงแนะนำให้ครูใช้จนถึงปัจจุบันนี้ คือ หนังสือแบบเรียนของระดับชั้น

^๑ กระทรวงธรรมการ, ประมวลการสอนชั้นประถมศึกษา ๒๔๘๐, หน้า ๔๒.